

Mokslo Lietuva

Leidžiamas nuo 1989 m., du kartus per mėnesį

Nr. 6 (649)

SPAUDOS
RADIO IR
TELEVIZIJOS
REMIAMO
FONDAUS

PRISIMENANT 1990 M. KOVO 11-AJĄ

Dr. Leonas Milčius

Tikrai netikėjau, kad sulauksiu 2020-ųjų metų, kai visus galėsiu sveikinti Lietuvai istorinės Kovo 11-osios 30-mečio proga. Gražia viltimi tada atrodė ir 30 dienų, ir treji metai, kurie ateities kartoms liudytų, kaip mes troškome savo nepriklausomos valstybės. Ir štai ji yra. Geresnė ar blogesnė, bet Lietuvos valstybė yra. Ir tai toks laimėjimas, tokie naujai sutvirtinti pamatai lietuvių tautos ateičiai, gal tik dar iš didesnio laiko atstumo jie bus tinkamai įvertinti.

Dabar dažnai gailiuosi, kad tais istoriniais Sąjūdžio metais neturėjau fotoaparato. Vien tik sąsiuvinius ir užrašų knygeles, į kurias ne visada buvo patogiu užrašyti Lietuvai lemtingų ir istorinių 1988–1992 metų įspū-

Kovo 11-osios Akto signataras, dr. Leonas Milčius. Asmeninio archyvo nuotr.

džius. Teko dalyvauti reikšmingiausių įvykių sukuryje, klausytis ir susitikti su šimtais įvairiausių pažiūrų ir tautybių žmonėmis, stebėti, kaip formavosi Nepriklausomos Lietuvos politiką karta.

Pats didžiausias turtas, kurį gali įgyti, yra susitikimai su žmonėmis. Dažniausiai atmintyje išlieka tik tvirtos ir gražios asmenybės, išsiskiriančios savo įsitikinimais ir darbais. Deja, šiandien tenka matyti ir pripažinti, kad dalis jų pasuko primityvaus pragmatizmo keliu, prisitaikę prie naudingos politinės konjunkčūros, kita dalis nusivylusi emigravo, treti užsisklendė savo namuose. Gaila, bet labai nedaug ir toliau liko išdidžiais idealistais, tuo gyvu raugu naujiems sąjūdžiams, kai pragmatizmas peraugo į visuotinę skriaudą ar aiškų pavojų tolesniam tautos išlikimui.

Mažą dalį patirtų įspūdžių vis tik pasisekė užfiksuoti dvylikoje didesnių ar mažesnių

sąsiuvinių ir užrašų knygelė, kurie kantriai laukia savo laiko. Šiandien įdomu prie jų sugrįžti ir patikrinti save, atpažinti įvykių seką ir jų tikrąsias priežastis. Gerai suprantu, kad kiekviename žmoguje yra įgimto subjektyvizmo jausmo ir niekas nežino absoliučios tiesos. Tad ir turimi užrašai niekada nebus tikroju dokumentu. Daugiausia jie gali atskleisti rašiusiojo tuometę nuotaiką, mąstymą ir papildyti kitus, artėjant prie istorinės tiesos. Apie užrašytus prisiminimus teko kalbėti ir anksčiau, dalintis jais, tačiau manau, kad ir šiandien yra gera proga prie jų vėl sugrįžti.

Dažnai tenka prisiminti ir kalbėti apie vieną reikšmingiausių mūsų kartai skirtą datą – 1990 m. kovo 11-ąją. Tuo metu nebuvo net minties, kad reikia viską užrašyti ar atsiminti, nes esamasis laikas buvo svarbesnis už ateitį. Vis maniau, kad kada nors vėliau, kai bus ramiau ir daugiau laiko, bus galima atsigręžti į praeitį. Laiko rūdys ir šviesiausias dienas apgraužia, tad ryžtuosi apibendrinti tik kai kuriuos to laiko pastebėjimus ir prisiminimus, gerai suprastamas savo žinių ir patirties ribotumą.

Vis tik reikėtų prisipažinti, kad vieną dieną teko būti ir LTSR Aukščiausiosios Tarybos deputatu, bent taip skelbė Vyriausiosios rinkiminės komisijos išduotas deputato pažymėjimas. Tą patį paskelbė ir pirmojo posėdžio, įvykusio 1990 m. kovo 10 d., pirmininkas akademikas Jonas Bulavas. Tačiau jautėme, kad greitai vadinsimės kitaip, kaip ir mūsų valstybė.

Kartu su dideliu paketu ankstesnės Tarybos priimtų dokumentų, kuriuos dar ir šiandien turiu, ir kurie tikrai yra įdomūs, gavome Sąjūdžio kovo 6-ąją išspausdintas Nepriklausomybės atstatymo principų ir Nepriklausomybės sampratos bendrąsias nuostatas. Neprisimenu, kas jas parengė, nes po jomis nebuvo pasirašyta. Buvo tik prierasas, kad šios nuostatos, kaip darbinis dokumentas, yra neteiktinos spaudai. Pagal jį žinojome, kad Nepriklausomybės jurisdininiu pagrindu bus 1918 m. vasario 16 d. Nepriklausomybės Akto veikimo atstatymas. Net ir šiandien galima pasakyti, kad beveik visos tada skelbtos nuostatos liko išlaikytos. Gal tik vėliau buvo atsisakyta ketvirtosios, tarptautinių santykių, nuostatos, skelbusios, kad Lietuvos siekis tarptautinėje politikoje – pastovus neutralitetas.

Tą dieną nebuvo galima numatyti ar tikėti, kad, praėjus kuriam laikui, išblėsus šventiniam džiaugsmui, išblės ir pasitikėjimas, o atsiradus frakcijoms, atsiras ir nesutaikomos priešpriešos – kairė ir dešinė, su savo interesais, užkulisiais ir intrigėlėmis, atvedusiomis Aukščiausiąją Tarybą į krizę, skilimą ir priešlaikinius rinkimus.

O tada, atrodė, buvo visai nesvarbu,

kad dešinėje pusėje, prie deputatų Vytauto Landsbergio, Sauliaus Pecečiūno, Romualdo Ozolo ar Juliaus Beinorto, kartu, susikibę rankomis, giedojo himną deputatai Mindaugas Stakvilevičius, Rolandas Paulauskas, Vincas Paleckis. Pagal rinkiminės apygardos numerį, man teko būti kairėje pusėje, kaip ir deputatams Algirdui Endriukaičiui, Gintautui Iešmantui, Algirdui Brazauskui, Leonui Apšegai ir kt. Džiaugiausi, kad iš vienos pusės sėdėjo gerai žinomas sąjūdielis Audrius Butkevičius, o iš kitos (tądien ir susipažinome) – Jonas Prapiestis. Atrodė, kad tada ir buvo tikrosios Santarvės dienos, kurių taip trūko vėliau. Deja, jų trūksta ir dabar.

Kovo 10-oji nebuvo nei įdomi, nei efektinga. Žinojome, kad reikia skubėti, nes tuometė TSRS Aukščiausioji Taryba lipo ant kulnų su savo naujuoju išstojimu iš TSRS „mechanizmu“, o naujai išrinkta Aukščiausiosios Tarybos Mandatų komisija ir kiti juridiniai parengiamieji darbai reikalavo savo laiko. Gal ir keistai pirmąją dieną atrodė diskusijos dėl pasirinkto vardinio balsavimo būdo, tačiau dabar matyti, kad buvo pasirinkta gerai, kai parlamentariai balsuoja užpildydami ir pasirašydami specialią balsavimo kortelę. Tai juos ne tik drausmina, įpareigoja dalyvauti posėdžiuose, bet, svarbiausia, priverčia geriau pamąstyti apie pasirinktą sprendimą ir atsakomybę.

Kovo 11-osios posėdį pradėjo 130 deputatų, nors tuo metu jau buvo išrinkti 133 deputatai. Savotiškai įdomi buvo deputatų partinė priklausomybė. Net 40 priklausė atsiskyrusiai LKP, 9 – atsikūrusiems socialdemokratams, 5 – Tarybų Sąjungos komunistams, 4 – Lietuvos žaliųjų partijai ir tik 2 – krikščionims demokratams. Tuo metu net 70 deputatų nepriklausė jokiai partijai. Dar ir šiandien tenka išgirsti, kad tuomečiai deputatai pasižymėjo didesniu idealizmu ir aukštesniu intelektu, nei vėlesnių Seimų nariai. Žinant, kad net 126 tuomečiai deputatai turėjo aukštąjį išsilavinimą, su tokiu teiginiu galima sutikti.

Antrą dieną, pasirodo, sunkiausi buvo procedūriniai klausimai. Deputatas Česlovas Juršėnas reikalavo, kad Aukščiausiosios Tarybos pirmininkas būtų laikomas išrinktas tik tada, jei už jį balsuotų ne mažiau kaip pusė visų išrinktų deputatų. Išdalintame Aukščiausiosios Tarybos reglamento pakeitimo projekte buvo reikalaujama tik daugiau nei pusės dalyvaujančių posėdyje. Deputato Č. Juršėno siūlymas nebuvo priimtas.

Beje, procedūriniai klausimai liko sunkiausi iki šiol. Tai pagrindinis opozicijos ginklas, kai stengiamasi nuvarginti oponentus ir sutrukdyti skubiai priimti kitą svarbesnį sprendimą. Reikalavimas laikytis reglamento, statuto yra labai svarbus, nes tai yra tikras

■ Nukelta į 2 p.

Profesorius Antanas Stancevičius – mokslinės mokyklos kūrėjas (gimimo šimtmečio sukaktis) žr. 7, 10 p.

ŠIAME NUMERYJE

Signatarai apie Kovo 11-osios pamokas

● 2–4 p.

Deklaruojantys tautos suvienijimo idėjas pirmiausia turi susivienyti patys

● 3 p.

Naujausi Lietuvos Respublikos Seimo bei Švietimo, mokslo ir sporto ministerijos pranešimai

● 3, 5, 6 p.

Konstitucinis Teismas keičia Konstituciją?

● 4, 5 p.

Įkurti pirmieji regioniniai mokslo ir inovacijų centrai

● 6 p.

Žurnalistai apie elektromagnetinę taršą žino geriau už fizikos profesorius?

● 5, 7 p.

Profesoriaus Antano Stancevičiaus mokslinė mokykla

● 7, 10 p.

Monografija apie olimpinį judėjimą

● 8 p.

Naujų knygų lentynoje

● 12 p.

PRISIMENANT 1990 M. KOVO 11-AJĄ

■ Atkelta iš 1 p.

demokratijos saugiklis, apsaugantis poziciją ne tik nuo nepagrįsto skubėjimo, bet ir nuo galimybės savivaliauti ar klastoti. Suprantama, visi laukė, kada naujoji Aukščiausioji Taryba paskelbės atkurianti Lietuvos Nepriklausomybę ir priims kitus, valstybės ateitį lemiančius dokumentus, tačiau tikroju tų sprendimų raktu vis tik buvo Pirmininko rinkimai.

Pirmuoju kandidatu deputatė Vidmantė Jasiukaitytė pasiūlė Romualdą Ozolą, kuris savo ruožtu iš karto pasiūlė profesorių V. Landsbergį. R. Ozolo pasiūlymui pritarė deputatai Vytautas Plečkaitis ir Egidijus Jarašiūnas. Bene ilgiausią ir emociingiausią kalbą pasakė rašytojas ir deputatas Stasys Kašauskas, pirmininko pareigoms pasiūlęs deputato Algirdo Brazausko kandidatūrą. Tai esąs ir ūkininkas, kuo geriausiai prižiūrintis ir vienijantis visas bitutes (gal todėl vėliau LDDP nariai vienas kitą ėmė vadinti bičiuliais), ir šimtai tūkstančių parašų surinkta, ir pan. Stasiui Kašauskui pritarė deputatai Č. Juršėnas ir Miglūtė Gerdaitytė. Deputatai Kazimieras Antanavičius ir Saulius Pečeliūnas dar pasiūlė deputato Kazimiero Motiekos kandidatūrą. Tačiau tiek K. Motiekai, tiek R. Ozolui atsakius profesoriaus V. Landsbergio naudai, deputatams liko labai paprastas pasirinkimas – V. Landsbergis arba A. Brazauskas.

Deputato A. Brazausko kalba buvo gerai apgalvota ir atsargi. Priminė, kad nepriklausomybės teisinis pagrindas ir toliau turi būti niekieno nepanaikintas 1918 m. vasario 16 d. Nepriklausomybės Atstatymo Aktas, vis tik siūlė neignoruoti tuometės ekonominės padėties ir ekonominių ryšių su TSRS. Jis taip pat aiškiai nepalaidė minties, kad nedelsiant reikėtų paskelbti Lietuvos politinę nepriklausomybę. Tada sužinojome, kad A. Brazausko karinis laipsnis – papulkininkis.

Profesorius V. Landsbergis kalbėjo labai trumpai. Priminė, kad jo programa yra Sąjūdžio programa ir visų bendras uždavinys – atkurti savo visuomenę, savo valstybę ir kurti ją toliau, jis pažadėjo siekti santarvės tarp skirtingų žmonių grupių ir politinių jėgų Lietuvoje. Atsakydamas į tuomečių TSRS deputatų Vaidoto Antanaičio ir Vytauto Statulevičiaus klausimus, profesorius pabrėžė, kad jis, kaip TSRS deputatas, daugiau į Maskvą nevažiuos.

Balsavimo rezultatai: už Algirdą Brazauską – 38, už Vytautą Landsbergį – 91. Tokia žinia tiek Aukščiausiojoje Taryboje, tiek už

Kovo 11-osios Akto signatarų vardinės balsavimo kortelės su parašais

jos sienų buvo sutikta ovacijomis. Tačiau A. Brazausko šalininkai tokio ryškaus pralaimėjimo nesitikėjo. Jie manė, kad organizuota parašų rinkimo ir telegramų siuntimų akcija, raginanti deputatus balsuoti už A. Brazauską, duos savo rezultatą. Džiaugiuosi, kad iš savo 131-osios Vilkijos rinkiminės apygardos tokių telegramų gavau nedaug. Savo archyve turiu tik vieną, pasirašytą penkių šeimų iš Babtų.

Tiesa, po kelių dienų buvo pradėtas naujas vėjus – siųsti vienodo turinio telegramas Aukščiausiajai Tarybai, laikant, kad išrinkti Lietuvos TSR Aukščiausiosios Tarybos deputatai neišreikšė liaudies valios, renkant Aukščiausiosios Tarybos Prezidiumo pirmininką, taip pat buvo prašoma organizuoti referendumą. Tai yra buvo prašoma kaip tik to, ko prašė ir deputatas Č. Juršėnas. Taip pat ant tų pačių lapų ir tais pačiais parašais buvo patvirtinta ir antroji telegrama LKP Sekretoriui A. Brazauskui: pasitikime, palaikome, prašome nepasitraukti nuo politinės veiklos arenos.

Ir aš gavau patvirtintą raštą, kuriame buvo parašyta, kad vien Babtuose ir Sargėnuose po tokiomis raštais pasirašė 467 gyventojai. Ir priešingai, buvo laiškų, reikalaujančių, kad A. Brazauskas neignoruočiau teisėtai išrinktos Lietuvos vadovybės, nes nepriklausomybė yra svarbiau už asmeninius interesus. Vien Raudondvaryje net 105 Mechanizacijos instituto, Konstravimo biuro, Eksperimentinio ūkio ir apylinkės vykdomojo komiteto darbuotojai pritarė tokiam kreipimuisi.

Vėliau šie klausimai buvo sprendžiami paprasčiau, nors Pirmininko pasirinktos kai kurios pavaduotojų kandidatūros kai kam atrodė gana netikėtos. Buvo kalbama, kad vienu iš pavaduotojų turėjo būti pasiūlytas R. Ozolas. Gal dėl to ir deputatas Bronius Kuzmickas, nuoširdžiai sakydamas, kad toks pasiūlymas yra netikėtas, Pirmininko pavaduotoju siūlė rinkti R. Ozolą. Tačiau Aukščiausioji Taryba įtikinama balsų dauguma palaikė Pirmininko siūlymus.

Šiandien niekas negali paneigti, kad 1990 m. kovo 11 d. Lietuvos TSR Aukščiausiosios Tarybos priimti dokumentai buvo gerai apgalvoti ir nuoseklūs. Priėmus deklaraciją „Dėl Lietuvos TSR Aukščiausiosios Tarybos deputatų įgaliojimų“, buvo aiškiai apibrėžta, kad ši Aukščiausioji Taryba turi visiška teisę ir gali priimti valstybės ateitį lemiančius aktus.

Dažniausiai užsirašydavau ant kiekvieno tada gauto dokumento projekto jo priėmimo laiką ir gautų balsų skaičių:

18 val. 08 min., už – 133 balsai (vienbalsiai). Priimtas įstatymas „Dėl valstybės pavadinimo ir herbo“;

22 val. 44 min., už – 124 balsai, 6 susilaikė. Priimtas aktas „Dėl Lietuvos nepriklausomos valstybės atstatymo“;

22 val. 55 min., už – 128 balsai. Priimtas įstatymas „Dėl 1938 metų gegužės 12 dienos Konstitucijos galiojimo atstatymo“;

23 val. 6 min., už – 123 balsai, 6 susilaikė. Priimtas įstatymas „Dėl Lietuvos Respublikos laikinojo pagrindinio įstatymo“;

23 val. 12 min., už – 129 balsai. Priimtas nutarimas „Dėl kai kurių Lietuvos Respublikos valstybės organų įgaliojimų pratęsimo“.

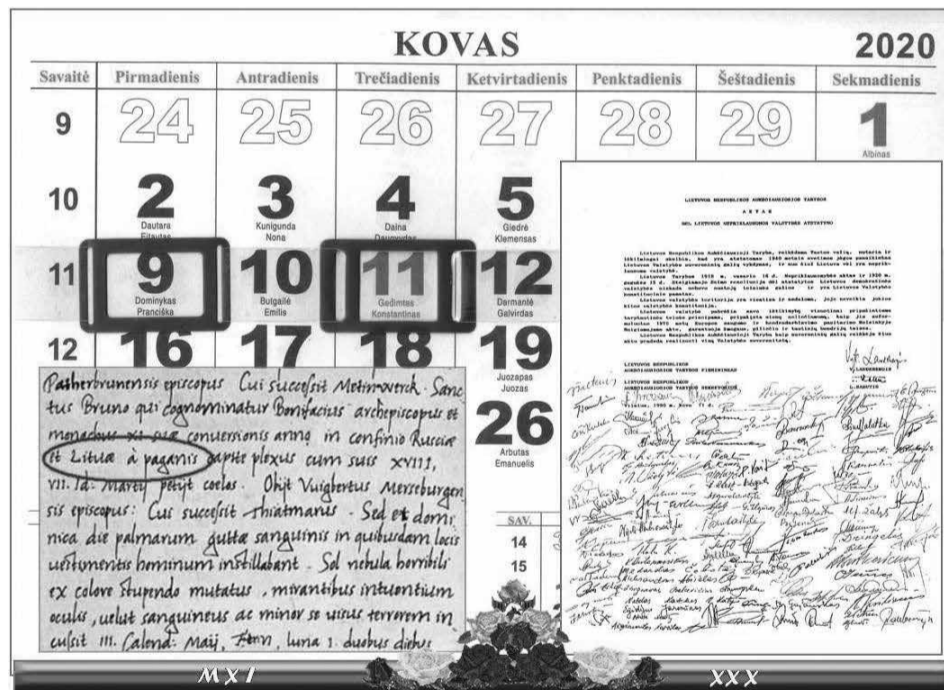
Paskutiniu balsavimu Aukščiausioji Taryba dar priėmė kreipimąsi į pasaulio tautas ir prieš pat vidurnaktį baigė savo istorinį posėdį.

Lauke neatrodė labai vėlu. Tūkstančiai žmonių visą laiką dainavo, skandavo, laukė ir plojo pro centrinės duris išeinantiems iš rūmų naujiems Aukščiausiosios Tarybos vadovams, plačiau žinomiems deputatams. Gera buvo būti su žmonėmis ir džiaugtis,

nežinant, kad vos po kelių dienų pro tuščią ir nurimusią aikštę, tuneliu ims gauti grėsmingiausia sovietinė technika.

Taip ir maišėsi džiaugsmas, grėsmė, pareiga, sėkmė ir nesėkmės, įtarumas ir valdžia. O gal tik gėstančios ir vėl pakylančios aistros? Jau buvo gerokai po antros valandos nakties, kai į „Draugystės“ viešbučio kambarį pasibeldęs jauniausias deputatas Gintaras Ramonas vis kartojo, kad mes ne tą išrinkome, kad reikėjo rinkti Romualdą Ozolą. Galvojau tik viena, kaip juo mandagiai atsikratyti, nes tada maniau, kad viską padarėme gerai. Ir dabar galiu tik džiaugtis, kad turėjau pačią gražiausią Dievo ir likimo dovaną – 1990 m. kovo 11 dieną.

Kaip stebuklas praėjo net 30 mūsų Nepriklausomybės metų. Tada buvo sunku patikėti, kad po šitiek metų galėsime vieni kitus sveikinti tokio gražaus jubiliejaus proga. Tad šiandien su dideliu džiaugsmu sveikinu visus žmones Lietuvos nepriklausomos valstybės atkūrimo trisdešimtmečio proga ir linkiu visapusiško klestėjimo, dar daugiau gražių darbų, gražiai sukurtų gyvenimų. Kurkime grožį, gerumą ir pasitikėjimą ne tik savo šeimose, savo aplinkoje, savo mieste ar miestelyje, rajone, kaime, bet ir visoje Lietuvoje. Niekas kitas mūsų gyvenimą nepadarys gražesnį, turtingesnį, laimingesnį, jeigu mes patys to nesieksime. Greitai bėga dešimtmečiai, tačiau tegul 1990 m. kovo 11-oji ir toliau mums lieka pačiu ryškiausiu, svarbiausiu švyturiu ateičiai. *Autorius yra Kovo 11-osios Akto signataras*

LMS skyrius „MOKAS“: „Linkiu puoselėti Laisvą Lietuvą kasdieniais prasmingais darbais“

PLANUOJAMI RENGINIAI

Valstybės vizijos raida

2020 m. rugsėjo 18–19 d. Šiaulių universiteto bibliotekoje (Vytauto g. 84.) vyks 13-oji Jono Prano Aleksos tarptautinė mokslinė konferencija „Valstybės vizijos raida XXI amžiuje: tautinis ir tarptautinis kontekstas“. Konferenciją organizuoja Lietuvos mokslininkų sąjunga ir Šiaulių universiteto Regionų plėtros institutas. Konferencijos mokslinio komiteto pirmininkas – dr. Jonas Jasaitis, el. paštas mokslolietuva@gmail.com, tel. (8 699) 68 947.

Registracija į konferenciją, nurodant pranešimo temą ir autorius, vyks iki 2020 m. rugsėjo 11 d. el. paštu teodoras.tamosiunas@gmail.com; mokslolietuva@gmail.com. Dalyvavimas konferencijoje – nemokamas. Priimami straipsniai mokslo darbų leidiniui „Socialiniai tyrimai“. Organizacinę informaciją teikia Regionų plėtros instituto prof. Teodoras Tamošiūnas el. paštu arba tel. (8 620) 49 717.

Nepriklausomieji,

1990 m. Kovo 11-osios Akto Tauta atstatė Lietuvos valstybingumą, grįžo prie modernios teisinės sistemos, demokratinės valstybės, konstitucinių vertybių, tarptautinės teisės principų, žmogaus, piliečių ir tautinių bendrijų teisių. Nepriklausomybės Aktas mes padėjome Antrosios Lietuvos Respublikos konstitucijai pamatą, įtvirtinome Lietuvos valstybės tęstinumą, nubrėžėme šalies raidos kryptį. Ir toliau visi kartu realizuokime valstybės suverenitetą, jausdami atsakomybę už mūsų šalį, šeimą, bendruomenę ir kiekvieną pilietį, gyvenantį Lietuvoje ir pasaulyje.

Sveikinu Jus Lietuvos nepriklausomybės atkūrimo dienos 30-mečio proga ir kviečiu toliau auginti Tėvynės medį!

Su pagarba –
Jūsų Lietuvos Respublikos Seimo narys
Stasys TUMĖNAS

Stasys Tumėnas

Dizainerė Sigitā Valančiūtė

REDAKTORIAUS KOMENTARAS

Valstybės jubiliejų pasitikome. Kas toliau?

Prof. dr. Jonas Jasaitis

Vienytojai, parodykite, kad patys gebate susivienyti

Jau per vėlu aiškintis, ar neeilinę valstybės sukaktį sutikome taip, kaip derėjo, ir iš naujo diskutuoti apie tai, ką dar turėjome šia proga padaryti, bet nepadarėme. Nepaisant visų skirtingų vertinimų, jau įžengėme į 31-uosius valstybės gyvenimo metus. Bėgalinis skepticizmas, negatyvūs vertinimai ir absoliuti kritika niekur neveda. Paaiškėjo tik tai, kad nemokame pasidžiaugti tuo, kuo būtina ir džiaugtis, ir didžiuliais.

Nė vienas nenorėtume „bilieto į 1985-uosius“. Kai seniai girdimi ir naujai iškepti kritikai vardija tik tai, ko neturime, tačiau nieko konkretaus nesūdo, kad būtų geriau, aišku, kad jie niekur ir nenuves. Su tokia nuotaika kuriami „susivienijimai“ nieko nesuvienys, nes kvietimai vienyti skamba itin veidmainiškai, kai patys kvietėjai įnirtingai aiškina, kad tik jie vieni žino, kaip vienyti, todėl tik aplink juos reikia telktis.

Skaitydami dabar registruojamų naujų „partijų“ siūlomas programines nuostatas, matome, kad visur kartojama ta pati ligšiolinio gyvenimo kritika, visur kalbama apie tas pačias vertybes, kuriomis esą derėjo vadovautis, bet niekas iki šiol nesivadovavo. Sunku rasti, kuo visi šie „naujadarai“ skiriasi. Todėl kyla paprasčiausias siūlymas – susivienyti patiems vienytojams. Štai jeigu tie dabar mažiausiai trys besiskelbiantys nauji politiniai junginiai (A. Juozaičio–N. Puteikio, R. Dagio ir V. Radžvilo) sugebėtų susitelkti ir kartu parengti aiškią programą, kaip jie siūlo spręsti didžiausias valstybės problemas – sustabdyti žmonių išteklių praradimą, optimaliai panaudoti turimus išteklius, kuriant naujus ūkio sektorius ir perspektyvius ekonomikos tinklus, naujausiomis technologijomis pagrįstas įmones ir darbo vietas, naujas gyvenvietes, mažinti socialinę atskirtį ir stiprinti pasitikėjimą savimi, didinti valstybės patrauklumą, parengti specialistus, kurių reikia jau dabar ir dar labiau reikės rytoj – greitai pajustumė, kad visuomenėje jau kyla nauja galinga jėga, galinti visa tai spręsti, o ne tik pliaukšti, kad „kažkas kažkada turėtų kažko imtis“. Visų – tiek vidinių, tiek ir išorinių – išbandymų aktyvaus pozityvų pokyčių išsilgusi visuomenė gali susitelkti lygiai taip pat, kaip po Sąjūdžio pirmojo suvažiavimo.

Bet jei ir toliau aiškintis, kas yra tauta ir kas yra „nacija“, jei ir toliau įrodinėsite, kas iš jūsų didžiausias krikščionis, tai būsimųjų rinkimų rezultatai ties jūsų darinių pavadinimais parodys tik nulius. Jei iki šiol nesuvokėte, kas yra visuomenės baziniai socialiniai poreikiai, negalite tikėtis, kad tą visuomenę išjudinsite.

Baisiausi virusai

Už bet kokius virusus, už bet kokias epidemijas pavojingesnis yra visuomenę dabar apėmęs nepasitikėjimo nei kitais, nei savimi virusas. Atrodo, tarsi ir Dievas siunčia vis aiškesnius signalus, kad situacija aplink mus labai smarkiai blogėja, nes visuomenę vis labiau užvaldo individualizmo, abejingumo kitiems ir gyvenimo prasmės praradimo, gyvenimo tik šia diena bacilos. Dorai besielgiantis žmogus ima atrodyti naiviu keistuoliu, nes sąžinės neva jau niekam nebereikia. Net bandantis laikytis kelių eismo taisyklių ir kitų eismo dalyvių nešurpinantis vairuotojas suvokiamas ne kaip sektinas pavyzdys, bet kaip kliuvinys kitiems.

Per Lietuvą nuo pajūrio iki sostinės, plėšdami stogus ir laužydami medžius, kaukdami švilpia viesulai, jūra užlieja didžiules uosto prieigas, jokių sienų ir jokių apsaugos programų nepaisanti pandemija skverbiasi į nuošaliausias gyvenvietes, o žmones vis labiau daužo baisiu greičiu didėjantys užsikrėtusių ir mirusiųjų skaičiai. Jokie karantinai nepadės sustabdyti šių nelaimių, jei, užuot tapę solidarūs ir vienas kitą remiantys, ir toliau diskutuosime, kaip sulaužyti ir neva modernizuoti šimtmečių išbandymus atlaikiusią šeimą, jei ir toliau idiotiškai griausime tėvų ir vaikų pareigų sampratą, jei į meilę žvelgsime tik kaip į trumpalaikių pasismaginimų šaltinį. Tačiau tai, ką matome dabar, yra tik įspėjimai, galimų visuotinių ateities nelaimių pranašai.

Šiandien karą matome tik televizijos laidose ir laikraščių nuotraukose. Šiurpūs namų ir gamyklų griuvėsiai, marško-

mis užkloti neštuvuose gulintys lavonai – dar ne pas mus. Bet juk kasdien matome sumaitotus automobilius, prie kurių abejingai trypčioja tiek jauni, tiek garbaus amžiaus asmenys, ką tik sėdėję prie vairo, tiek besidairantys girtomis akimis, tiek blaivūs, naiviai mekenantys, kad ką tik užmuštos moters ir keliasdešimt metrų nusviesto vaiko nepastebėjo, nes šios aukos „staiga išėjo iš už pirmoje eilėje prie perėjusio automobilio“, nutylėdami, kad ką tik patys lėkė dvigubai didesniu, nei leistina, greičiu. Kaukdamos ir cypdamos viena už kitos lekia kelios lenktyniaujančios mašinelės, nes jose sėdintys piemengaliai, ką tik įsitikinę, kad šioje atkarpoje „trikojų“ kol kas nėra, nusprendė pasilinksinti, užimdami net priešpriešinę eismo juostą. Matyti, kaip prašvilpdami jie kvatojasi, nes dar... nieko neužmušė. Ir tai vyksta nebūtinai Vilniuje, kuriame chuliganiškas vairavimas seniai tapo „norma“, bet ir Šiauliuose, Panevėžyje ar bet kur kitur. Juk neatspėsi, kam kilo noras pasilinksinti gatvėje ar padegti nuošaliai stovintį medinį namelį, apstumdyti senolį ar išplėsti rankinę iš pensininkės, grįžtančios iš pamaldų („štai Dievas tavęs ir neapsaugojo“).

Prieš kelerius metus keliuose universitetuose tyrėme, koks bendravimas sieja gana artimus bendraamžius giminaičius (pusbrolius, pusseseres), kokios giminystės tradicijos juos suartina, kaip dažnai jie susitinka per giminės ar apylinkių tradicines šventes. Paaiškėjo, kad didžioji dalis savo bendraamžių giminaičių nepažįsta. Laisvalaikis leidžiamas su atsitiktinių draugų kompanijomis, o giminės ar tėviškos sąvokos jiems nieko nereiškia.

Mes vis dažniau matome socialines grupes, kurioms labiausiai patinka nuostata „be įsipareigojimų“, kur viskas grindžiama, vadovaujantis trumpalaikės naudos arba malonumo poreikiu. Daugėja asmenų, perkopusių 40-mečio slenkstį, bet net nebandžiusių kurti savo šeimos. Tai žmogeliai, kuriuos seniai apėmė nevisavertiškumo ir atsakomybės praradimo virusai.

Teisingumas – valstybės pamatas

Per trisdešimt metų išsiauginome masę tokių, kuriems nereikia nei savo šeimos, nei savo valstybės. Jiems nesuvokiama net gimtosios kalbos reikšmė. Viskas matuojama dabar gaunamos algos dydžiu. Ne vienas, po 10–14 valandų besilankstantis tarp daugiaaukščių vištų narvų kažkur už Londono, retkarčiais pro sukastus dantis pripažįsta, kad, jei ir Lietuvoje būtų buvęs taip įkinkytas į darbą, greičiausiai ir ten būtų daug daugiau uždirbęs, bet čia pat sako, kad „Lietuvoje tokių pinigų niekas nemoka“. Todėl ir tempia naujųjų laikų vergo naštą, tikėdamasis kada nors prasigvynti.

Kaip išaiškinti šiuolaikiniam abiturientui, kad emigracija nesuteiks nei daugiau asmeninio saugumo, nei ilgalaikių geresnės ateities perspektyvų, kad svetimame krašte visada liksi svetimas ir antrarūšis? Kaip jam įrodyti, kad jokios „globalios Lietuvos“ niekur nėra, nes krašto ir tautos tradicijas formuoja šimtmečiai? Kaip įtikinti, kad už savo krašto ateitį labiausiai esi atsakingas pats ir permainingas pirmiausia reikia pradėti nuo savęs? Tik tada, kai suprasi, kad atsakomybė ir pareiga prasideda nuo tavęs, paaiškės ir giluminis tokių sąvokų, kaip savivalda, darni regionų raida ir valstybės pažanga, turinys.

Tiek vadinamųjų naujų „partijų“ kūrėjams, tiek būsimiesiems rinkėjams pirmiausia reikia savęs paklausti, ar esu vertas to valstybės 30-mečio, kurį ankstesnės kartos man jau davė. Ir tada natūraliai iškilis du neatskiriama klausimai:

„Ko aš noriu iš savo valstybės?“

„Ką padariau ir dar galiu padaryti, kad mano siekiai taptų tikrove?“

Jei sugebu tik rėkauti, kad turime blogą valdžią, ką galiu padaryti, kad būtų kitaip? Gal šiandienių bėdų kaltininkas netikėtai pasirodys... veidrodyje? O jeigu pats pasiūlytum sau susitelkti apie Prezidentą, kurį tokia didžiule balsų persvara neseniai išrinkome ir kuris kviečia kurti gerovės valstybę savo rankomis? Gal ta nauja jungtinė partija taptų atsvara ne tik Prezidentui, bet ir patiems? Visai tautai.

LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMO PRANEŠIMAI

Peržiūrėti užsieniečių leidimo gyventi Lietuvoje nuotraukimo pagrindus. Seimo narys dr. Laurynas Kasčiūnas kreipėsi į Migracijos departamentą prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos dėl užsieniečių teisinės padėties reguliavimo.

2020 m. kovo 2 d. Visagine buvo užpulta ir sumušta Visagino „Verdenės“ gimnazijos lietuvių kalbos mokytoja. Atliekamo ikiteisminio tyrimo metu nustatyta, kad **nusikaltimas įvykdytas tautinės neapykantos pagrindu dėl to, kad ši mokytoja moko lietuvių kalbos.** Už tokį nusikaltimą numatyta laisvės atėmimo bausmė iki 5 metų. Įtariamasis yra Rusijos Federacijos pilietis, turintis leidimą nuolat gyventi Lietuvos Respublikoje.

L. Kasčiūnas teigia, kad pagal galiojantį įstatymą „Dėl užsieniečių teisinės padėties“ leidimas nuolat gyventi Lietuvoje, pabėgėlio statusas arba laikinoji apauga gali būti panaikinami užsieniečiams, kurie įsiteisėjusiu teismo nuosprendžiu yra pripažinti kaltais tik dėl labai sunkaus nusikaltimo padarymo ir kelia grėsmę visuomenei. Tokie užsieniečiai taip pat gali būti išsiunčiami iš Lietuvos Respublikos. Labai sunkus nusikaltimas yra tyčinis nusikaltimas, už kurį baudžiamajame įstatyme numatyta didžiausia bausmė viršija 10 metų laisvės atėmimo.

„Atsižvelgiant į tai, prašau Migracijos departamento įvertinti, kokios įstatyme „Dėl užsieniečių teisinės padėties“ numatytos sankcijos galėtų būti taikomos Rusijos Federacijos piliečiui, turinčiam leidimą nuolat gyventi Lietuvos Respublikoje, jeigu teismas jį pripažintų kaltu dėl minėto smurtinio nusikaltimo įvykdymo. Taip pat prašau, pasitelkus kitų šalių patirtį ir išmoksant migracijos politikos pamokas, įvertinti galimybes ir argumentus sugriežtinti leidimo nuolat gyventi, pabėgėlio statuso arba laikinosios apsaugos panaikinimo, užsieniečių išsiuntimo iš Lietuvos Respublikos pagrindus. Ekspertų teigimu, **būtent perspektyva prarasti pabėgėlio statusą ir leidimą nuolat gyventi, o ne teismų bausmės yra geriausia prevencija galimai nusikalstamai imigrantų veikai.** Tie, kurie atvyksta gyventi į Lietuvos Respubliką, privalo gerbti čia galiojančias elgesio normas ir įstatymus“, – kreipimąsi komentavo L. Kasčiūnas.

Seimas pradėjo pavasario sesiją. Kovo 10 d. prasidėjusios VIII (pavasario) sesijos pirmajame posėdyje pristatytas Seimo sesijos darbų programos projektas. Svarbiausius pavasario sesijos darbus pristatęs Seimo Pirmininkas Viktoras Pranckietis pabrėžė, kad darbų programos projekte yra nustatyti penki pagrindiniai prioritetai: socialinės atskirties mažinimo, korupcijos prevencijos, pokyčių aplinkos apsaugos srityje, klimato kaitos energetikos politikos, Respublikos teritorijos bendrojo plano koncepcija ir vykdomų reformų įgyvendinimo kontrolė. Tarp svarbių projektų Seimo Pirmininkas išskyrė sveikatos sistemos tobulinimo, didesnį socialinį saugumą užtikrinsiančius klausimus, aktualius pokyčius švietimo srityje, ekonomikos plėtrą skatinsiančius projektus ir kt.

Kalbėdamas apie Vyriausybės teikiamus įstatymų projektus, Ministras Pirmininkas Saulius Skvernelis akcentavo, kad pagrindiniai Vyriausybės siūlymai Seimo pavasario sesijai ir toliau susiję su socialinės atskirties mažinimu, šeimų stiprinimu, sveikatos apsaugos ir švietimo sistemų gerinimu, toliau siūlomos efektyvios priemonės kovai su korupcija ir šešėline ekonomika. Skiriamas didelis dėmesys aplinkosaugai, žmonių saugumui. Kaip tvirtino Ministras Pirmininkas, atsižvelgdami į praėjusių metų šalies ekonominės raidos tendencijas ir rezultatyvesnę mokesčių administravimą, galime konstatuoti, kad iš šešėlio ištraukėme planuotus 200 mln. eurų, bet to tikrai negana, todėl atnešame į Seimą projektus, kurie didina skaidrumą transporto, statybų ir paslaugų sektoriuose. „Labai reikia tolesnės paramos Vyriausybės pateiktiems projektams, diegiant statybininko identifikacinę kortelę, įgyvendinant naudotų automobilių perpardavėjų kontrolės ir jų mokesstinės drausmės priemones, automobilių atliekų tvarkymo taisykles“, – sakė S. Skvernelis.

Vardinės balsavimo dėl Nepriklausomybės atkūrimo kortelės. Minint Lietuvos Nepriklausomybės atkūrimo dienos 30-mečį, Seimo lankytojų centre (Gedimino pr. 60) eksponuojamos 1990 m. kovo 11 d. Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos deputatų vardinės balsavimo dėl Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos Akto

Kovo 11-osios Akto signatarai apie 1990 m. kovo 11-ąją

Dr. Eugenijus Gentvilas:

– Per vieną šimtmetį du kartus paskelbti nepriklausomą valstybę piktų aplinkinių šalių apsuptyje ir išsaugoti ją (ypač dabartinę nepriklausomą Lietuvą) tikrai yra stebuklas, kuriuo žavisi pasaulis, kurio pavydi daugelis pasaulio tautų. Paskelbdami nepriklausomą valstybę, mes sugriovėme Sovietų imperiją, pradėjome blogio imperijos griovimą. Praėjo tik kiek daugiau kaip pusantros metų ir Sovietų Sąjungos neliko. Mes pakeitėme pasaulį. Tai skamba ne kaip nors pasigiriantis, o išdidžiai. Iš tiesų pasaulio pusiausvira pakito po to, kai Lietuva paskelbė nepriklausomą valstybę. Kartu mes pradėjome keisti ir Lietuvą. Lietuva šiandien yra aukštumose, kai prieš 30 metų net neįsivaizdavome, kad jas pasieksime.

Prof. Kęstutis Glaveckas:

– Mano supratimu, didžiausia daugelio

žmonių bėda buvo ta, kad neišmoko gyventi laimingai. Ši problema, mano supratimu, yra viena aktualiausių ir skausmingiausių Lietuvai praėjusio 30-mečio problema. Iššūkiai bus susiję su atkurta pagarba ir pasitikėjimu vieni kitais, žmonių solidarumu, skirtingomis gyvenimo galimybėmis.

Emanuelis Zingeris:

– Įsivaizduojate, kiekviena diena buvo kaip amžinybė! Po Kovo 11-osios, kai mus spaudė, kiekviena diena mums buvo kaip tūkstantis valandų, kurias mes išgyvenome per tuos 17 mėnesių.

Pasitikėjimo vienas kitu atkūrimas yra svarbiausia mūsų valstybės ir mūsų Lietuvos tautos užduotis. Mes turime žiūrėti vienas į kitą ir turėti tokį pat orumą ir pasitikėjimą kitoniška bei kita nuomone, kokį turi islandai, kurie ryžosi šiam žingsniui prieš 30 metų.

Kovo 11-osios Akto signatarai (iš kairės): Emanuelis Zingeris, prof. Kęstutis Glaveckas, dr. Eugenijus Gentvilas. Olgos Posaškovos nuotr.

GRIMASOS

LRT klastoja Lietuvos istoriją

Pokalbis su Kovo 11-osios Akto signataru prof. Bronislovu Genzeliu

– **Būdamas Seimo nariu, dirbote darbo grupėje, kuri rengė Lietuvos nacionalinio transliuotojo įstatymo projektą. Kokią šiandien matote mūsų televiziją?**

– Priklausau tiems, kurie labai nusivylė mūsų televizija. Rengdami Nacionalinio transliuotojo įstatymo projektą, stengėmės, kad televizija būtų laisva. Šiandien ji tokia „laisva“, kad tapo pernelyg komercializuota. Nacionalinis transliuotojas tuo ir skiriasi nuo privačios televizijos, kad negali rodyti reklamos, jam leidžiama anonsuoti tik savo laidas, pardavinėti savo produkciją, jei ką gero sukuria. Bet ar matote šiandien didelį skirtumą tarp komercinės ir nacionalinės televizijos? Ir ten, ir ten

skamba reklama, tik LRT visa tai pavadino „rėmimu“. Praktiškai televiziją valdo tie, kurie turi pinigų.

– **Bet vis dėlto žiūrėte televiziją? Ką renkatės?**

– Pažiūriu „Panoramą“, kitas žinių laidas, komentarus įvairiomis temomis, kai į studiją kviečiamas vienas ar kitas žmogus nuomonei pareikšti. Tačiau tenka pripažinti, kad tie komentarai – gana šališki, nes dažniausiai kviečiami tie patys pašnekovai. Sakykime, laidų vedėja Rita Miliūtė, kurią gerai žinau dar nuo Sąjūdžio pirmieji laikų, dabar tokia poniutė, kuri vienintelė žino galutinę tiesą. O per ją valdžia transliuoja savo „tiesas“. Ne tik apie ją galima

taip pasakyti. Nematau objektyvių pokalbių laidų vedėjų.

– **Jūsų manymu, LRT laidų vedėjai labai šališki?**

– Taip, jau iš anksto aišku, ką jie pasakys ir kokius pašnekovus pasikvies.

– **Neseniai šventėme Vasario 16-ąją, dabar švenčiame Kovo 11-ąją. Kaip jums patinka LRT programa per valstybines šventes?**

– Tai, kas rodoma, manęs netenkina. Sovietų laikais piktinomės, kad klastojama istorija. Tačiau dabar istorija klastojama ne ką mažiau, nei tada. Tik iš kitos pusės. Dabar žmonės, kurie prie Sąjūdžio prisidėjo vėliausiai ar, kaip sakoma, įšoko į važiuo-

jantį traukinį, daromi Sąjūdžio kūrėjais. Sąjūdžio pirmieiviai užmiršti, o anksčiau buvo net šmeižiami.

– **Puikiai žinome, kad be istorijos, be istorinės atminties negali egzistuoti valstybė. Ar LRT skiria pakankamai laiko istorinei atminčiai?**

– Beveik neskiria. Arba sukuria pseudo kūrinių, tokį kaip televizijos serialas „Laisvės kaina. Sąjūdis“. Jame – Sąjūdžio diskreditacija. Tik Putino televizija galėtų taip sugalvoti, taip šmeižti Sąjūdį, kad kagėbistai ir Amerikos ČŽV neva inicijavo šį judėjimą. *Kalbino Irena Babkauskienė. Šaltinis: www.pozicija.org, 2020-03-05*

Lietuvai rašoma nauja Konstitucija?

Danas Nagelė

Konstitucinis Teismas (KT) neseniai paskelbė savo 2019 m. veiklos ataskaitą. Ta proga KT pirmininkas Dainius Žalimas tarstelėjo kelias pribloškiančias frazes, kurios negali neapstulbinti. Pavyzdžiui, kad dviejų vyrų „šeima“ yra šeima, kurios Konstitucija neleidžia diskriminuoti, o Lietuva esą yra „pasirinkusi būtent tokią demokratijos sampratą“. Tačiau nė vienas Konstitucijos kūrėjų – nei signataras Rolandas Paulauskas, nei teisės profesorius Alfonsas Vaišvila nėra nieko girdėję apie tokį Lietuvos pasirinkimą.

Aiškina ir tai, ko nėra

„Konstitucinis Teismas pabrėžė, kad, kitaip nei konstitucinė santuokos samprata, konstitucinė šeimos samprata yra neutrali lyties požiūriu, todėl negalima drausti šeimai susijungti, atsižvelgiant į sutuoktinių ar partnerių lytį“, – tai 2019 m. KT veiklos

ataskaitos įžanginiame žodyje akcentavo Dainius Žalimas. Dar „kiečiau“ jis pasirodė, duodamas interviu LRT. Pasak jo, visi reikšmingiausi pernykščiai KT sprendimai yra susiję su vakarietiškos demokratijos samprata, kai demokratija yra ne kaip daugumos primesta valia ar valdymas, bet gina kiekvieno žmogaus orumą, jo teisę į privatumą ir šeimos gyvenimo neliečiamybę. „Konstitucija negali leisti diskriminuoti asmenų dėl lytinės tapatybės“, – konstatavo D. Žalimas.

Tiesa, jis pripažįsta, kad apie kažkokias lytines tapatybes Konstitucijoje neužsimeinama (joje įvardintos tik dvi lytys – vyras ir moteris), tačiau išlaviravo, kad „Konstitucija ir negali pateikti tokio išsamaus sąrašo“. Be to, D. Žalimas tikina, esą „vyraujančios visuomenės nuotaikos arba stereotipai negali būti pagrindu riboti atskiro individo teisių ir kaip jis pasirenka tokį gyvenimo būdą“.

O toliau – dar gražiau. Pasirodo, „Lietuva yra pasirinkusi būtent tokią demokratijos sampratą, ne kažkokios suverenios demokra-

tijos sampratą, kur kokiais nors nacionaliniais stereotipais būtų galima įteisinti tokius reiškinius kaip asmenų diskriminavimas“. Tiesa, KT teisėjas neįvardijo datos, kada Lietuva tokį sprendimą priėmė. Matyt, Tautos referendumas vyko slapta nuo Tautos. Gal net tame pačiame Konstituciniame Teisme.

Pranašiški žodžiai

Vienas Konstitucijos kūrėjų, Lietuvos Nepriklausomybės atkūrimo akto signataras R. Paulauskas priminė laikus, kai Konstitucija buvo kuriama. „Ši Konstitucija atsirado dėl to, kad aš, Aukščiausiojoje Taryboje per didžiausius vargus kovodamas su Vytautu Landsbergiu, prastūmiau teisės aktą „Dėl Lietuvos konstitucingumo raidos“. Tai štai šio nutarimo pagrindu ir atsirado Konstitucija.

Kartą prie manęs prisėdo Aloyzas Sakalas ir sako: „Reikia sukurti Konstitucinį Teismą.“ Atsakai, kad nėra jokios problemos įkurti pačią instituciją, tačiau iš kur gausime tokių tobulų ir idealių žmonių,

kurie būtų paskutinė instancija, sprendžiant visuomeninių santykių reikalus? Dabar tą problemą ir matome, kai yra aiškinamos teisės aktų atitiktys Konstitucijai. Ši problema visu ryškumu bene pirmą kartą iškilo, kai buvo pašalintas prezidentas Rolandas Paksas“, – sakė R. Paulauskas.

Kas apsisprendė?

Pasak jo, dabartiniai keisti KT išaiškinimai atsirado dėl to, kad teisės normos pačios savaime neveikia. „Žmonėms atrodo, kad, jei jau kas parašyta, tai taip ir bus. Ne. Teisės normos veikia tol, kol yra politinė valia ir galimybės jų laikytis. Laikui bėgant, keičiantis visuomeniniams santykiams, keičiamos ir teisės normos.“

Dabar matome viso to atspindį, nes Vakarų civilizacijoje keičiasi vertybės, o mes norime save laikyti Vakarų civilizacijos dalimi. Nors ir Vakaruose permainos toli gražu nėra priimamos vieningai. Kai radikalčiai

Lietuvai rašoma nauja Konstitucija?

■ Atkelta iš 4 p.

keičiasi vertybės, visada kyla klausimas, ar tai vyksta savaime, ar kažkas už to stovi, kažkas tai stimuliuoja“, – kalbėjo signataras.

Jis priminė, kad Konstitucija numato, kad svarbiausi valstybės klausimai sprendžiami referendumu. Signataro įsitikinimu, santuokos apibrėžimas yra fundamentalus dalykas. „Tačiau iš kažkur atsirado žmogus, kuris iš kažkur ištraukė, kad Lietuva dėl to apsisprendė, nors nebuvo jokio referendumo“, – piktinosi R. Paulauskas.

Juoda gali būti ir balta

Signataras sutinka, kad šeima nuo santuokos skiriasi. Šeimą nebūtinai turi sudaryti vyras ir žmona arba jie ir vaikai. Šeima, vienam iš tėvų mirus, gali būti sudaryta iš tėvo ir vaiko, iš motinos ir vaiko, iš senelių ir anūkių, o santuoka privalo būti tik tarp vyro ir moters. „Daug ko atsitinka gyvenime, todėl šeima gali neatitikti įprastų standartų. Tačiau negalime griauti pamatinių dalykų. Jei mes sąmoningai ir dar teisiškai įtvirtinsime,

kad šeima gali būti tokia, kuri neegzistavo žmonijos istorijoje, nes negali egzistuoti, visa tai prives prie žmonijos išnykimo, nes viena lytė „šeima“ negali pratęsti visuomenės egzistencijos“, – įspėjo signataras.

Jis nesistebi, kad KT aiškina ir tai, ko nėra Konstitucijoje. „Yra tokia specialybė – advokatas. Advokato tikslas yra savo kliento naudai įrodyti, kad juoda yra balta, o balta – juoda, nes už tai jis gauna pinigus. Visos KT pirmininko citatos yra iš šios srities. KT teisėjai jaučia spaudimą, todėl, priminsiu, ne veltui A. Sakalui pasakiau, kad bus sunku į KT surasti idealių, neklystančių žmonių. Teisės normas visada galima aiškinti įvairiai, priklausomai nuo užsakymo. Galima savaip išaiškinti net ir akivaizdžius dalykus, tokius, kaip santuoka. Kas prieš 30 metų atrodė visiškai neįmanoma, tas dabar tapo įprastu dalyku“, – sakė R. Paulauskas.

Komentuoja teisininkas prof. Alfonsas VAIŠVILA:

„Tas Konstitucinio Teismo išaiškinimas, kad šeimą gali sukurti ir vyras su vyru, o

toks draudimas būtų diskriminacija... Aš, pavyzdžiui, dėl savo fizinės būklės negaliu skristi į kosmosą, nes niekas dėl sveikatos manęs neleis. Vadovaujantis KT logika, dėl galimybės skristi į kosmosą esu diskriminuojamas. Tačiau yra reikalavimai, ką žmonės turi atitikti, kad jų santykiai vadintųsi šeima. Kur čia diskriminacija, kai laikomės pamatinių principų?

Jei man, kaip teisininkui, neleidžiama atlikti mediko darbo, negi aš esu diskriminuojamas? KT pernelyg išplečia sąvokas ir viską supainioja. O kai prarandamas atramos taškas, tada galima kalbėti, net išaiškinti, kad šeima gali būti ir žmogus, gyvenantis su šunimi“, – piktinosi A. Vaišvila.

Teisininkas akcentavo, kad D. Žalimas pats pripažino, jog Konstitucijoje nėra nė žodžio apie lyčių tapatybę. Nepaisant to, išaiškinta, kad diskriminavimas dėl lyties tapatybės prieštarauja Konstitucijai, nors joje apie tai nekalbama. Pasak profesorius, taip KT aiškiai viršijo savo įgaliojimus. „Tokie dalykai griauja pamatines konstitucines mūsų vertybes ir tikrai neįeina į KT kom-

petenciją. Vienas anglų autorius yra išleidęs knygą „Teismų valdoma visuomenė“. Pas mus būtent tai dabar vyksta, nors teisėjai net nėra renkami. Tačiau jie sau prisiėmė didesnius įgaliojimus, nei turi Tauta. Tai – didžiulė problema. Viena institucija ima viską diktuoti, nes jos sprendimai yra galutiniai ir neskundžiami. Tai – absoliutus diktatas“, – akcentavo profesorius.

Pasak A. Vaišvilos, kai KT pradeda **aiškinti net tai, ko nėra Konstitucijoje**, arba **taip išaiškina kurią nors Konstitucijos nuostatą, ko jos kūrėjai net nėra sapnavę**, galime sulaukti visiško absurdo. Pavyzdžiui, KT ims aiškinti klausimus, ar Lietuva iš tikrųjų yra nepriklausoma arba ar tikrai lietuvių kalba yra valstybinė kalba. „Tie žmonės, kurie turi teisę priimti galutinius sprendimus, prisiėmė teisę ir spręsti fundamentalius klausimus. Todėl Konstitucija tapo bereikšmė, nes **dabar turime nebe rašytinę, o KT aiškinamąją Konstituciją**“, – reziūmavo prof. A. Vaišvila. *Šaltiniai: Respublika, www.pozicija.org. 2020-03-05.*

LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMO PRANEŠIMAI

■ Atkelta iš 3 p.

„Dėl Lietuvos nepriklausomos valstybės atstatymo“ kortelės. Ekspoziciją parengė Seimo kanceliarijos Dokumentų departamento Archyvo skyrius. „Tai reta proga pamatyti visas kartu vardines balsavimo dėl Nepriklausomybės atkūrimo korteles, balsavimo rezultatų protokolą, kuris tuo metu buvo vadinamas sąrašu“, – sako ekspozicijos rengėjai.

Dėl pavojingų atliekų slapstymo. Seimo narys Paulius Saudargas kreipėsi į Lietuvos Respublikos prokuratūrą ir Lietuvos Respublikos specialiųjų tyrimų tarnybą dėl galimo pavojingų atliekų slapstymo Kopūstėlių

Atliekos, sukrautos pamiškėje

kaime, Ukmergės rajone. Viešojoje erdvėje pasirodžius informacijai apie galimus aplin-

kosaugos pažeidimus, Seimo narys Paulius Saudargas 2020 m. vasario 7 d. kreipėsi į Aplinkos apsaugos departamentą. Departamento atsakyme pažymima, kad „UAB „JRS WOOD“ priklausiusios ir neteisėtai šalinti priimtos pavojingos atliekos yra sutvarkytos. Iš viso utilizuoti buvo išgabentos ir sutvarkytos 134 tonos pavojingų atliekų“.

Tačiau kovo pradžioje Seimo narį pasiekė aplinkosaugos visuomenininkų darytos nuotraukos, kuriose matyti galimi pažeidimai. Teritorijoje, į kurią įvažiuojamas

yra apsunkintas, matyti užkastos statinės melsva apačia. Lieka neatsakytas klausimas, ar nebuvo delsiama atlikti tyrimą, kol sukaks senaties terminas. „Kadangi Aplinkos apsaugos departamentas patvirtino anksčiau UAB „JRS WOOD“ pažeidimus, kyla klausimas, ar tikrai ši įmonė sugebėjo įvykdyti savo įsipareigojimus. Ne paslaptis, kad Aplinkos apsaugos departamento neveiksnumas kelia daug problemų šiame sektoriuje. Būtent todėl svarbu kreiptis į atitinkamas institucijas, siekiant stabdyti verslininkų savivalę“, – nurodo parlamentarai. Jis yra Seimo Aplinkos apsaugos komiteto narys.

AKTUALIJOS

Žurnalistai skelbia dezinformaciją apie elektromagnetinę spinduliuotę

Prof. Jonas Grigas

Mokslininkai dažnai susiduria su dilema. Jų darbas – daryti atradimus, paaiškinti juos ir informuoti visuomenę, ką jie atrado. Atradimams reikia finansavimo, o informacijos sklaidai reikia ryšių. Finansavimas ir ryšiai turi nenumatyti pasekmių, kurios ne visada tarnauja mokslui. Ši problema tampa grėsminga,

kai mokslas susiduria su galingais verslo interesais. Siekiant išvengti platinamos dezinformacijos, reikalingas budrumas.

Istoriškai dezinformacija yra sena ir tęsiasi iki šiol. Neracionalus tikėjimas kyla ne tik todėl, kad žmonių sugebėjimas protauti yra ribotas, bet ir dėl informacijos plitimo tarp žmonių. Žmonės gali veikti kaip aidos kambariai, sustiprindami klaidingas žinias. Problema blogina tai, kad mums dažnai labiau rūpi, kaip faktai derinasi su pripažinta nuomone, nei tiesos atskleidimas. Interesų grupės dažnai slepia tiesą. Pavyzdžiui, tabako kompanijos ilgai finansavo tyrimus, kurie neigė rūkymo žalą plaučių vėžiui. Panašiai buvo ir su asbestu, DDT, pesticidais ir kt. Klimato kaitos neigėjai skelbia, kad žmonių poveikis klimato kaitai tėra tik teorinis.

Dabar Lietuvoje ruošiamasi diegti 5G ryšių sistemą. Nesu nei jos priešininkas, nei šalininkas. Ji pasitarnaus verslui, dėl didesnių dažnių padidins informacijos perdavimo, pri-

ėmimo ir įrašymo spartą. Tačiau ši sistema labai padidins aplinkos elektromagnetinę taršą.

Ši 5G ryšių pusė žiniasklaidoje nutylima arba net bandoma ją paneigti, sumenkinti realų pavojų ir net tyčiojantis iš apie tai įspėjančių specialistų. Yra šimtai mokslinių straipsnių, įrodančių, kad nejonizuojanti mikrobangų spinduliuotė sukelia įvairias ligas, įskaitant vėžį (žr. www.esmogas.lt), tačiau Lietuvos telekomunikacijų bendrovių, valstybės institucijų atstovai ir net kai kurie universitetų mokslininkai, nepaskaitę tų straipsnių, neigia elektromagnetinės spinduliuotės žalą žmonių sveikatai.

Portalas lrt.lt net pašalino **53 pasaulio mokslininkų pasirašytą rezoliuciją**, įspėjančią dėl elektromagnetinės spinduliuotės žalos žmonėms, kaip „neatitinkančią bendruomenės interesų“. Kokios bendruomenės? Verslo ar žurnalistų? Portalų 15min.lt ir lrt.lt žurnalistai skelbia dezinformaciją apie elektromagnetinę spinduliuotę. Taip verslo

finansinė įtaka korumpuoja mokslą. Ar verta skubėti diegti 5G ryšius, nepasitarus su visuomene, kurios sveikatai jie darys didelę įtaką? Gal vertėtų surengti referendumą visus paliesiančiu klausimu? Pasulyje vyksta protestai prieš 5G ir diskusijos, o Lietuvoje minėtiosios institucijos ir žiniasklaida klaidina žmones.

Dezinformaciją labiausiai platina socialiniai tinklai. Sprendimų priėmimas priklauso nuo to, su kuo žmonės bendrauja, kokią informaciją yra priėmę. Mūsų politinį gyvenimą kamuojama nuomonių poliarizacija. Seime vasario 26 d. buvo surengta diskusija dėl elektromagnetinės spinduliuotės ir 5G ryšių, tačiau Seimo nariai ją ignoravo, kadangi ne tos partijos narys ją inicijavo. Žodis iš patikimo šaltinio yra vertingesnis už tūkstantį kažkieno nepatikimų žodžių. Tačiau išvada atrodo naivi, kai politikai ir

■ Nukelta į 7 p.

Įkurti pirmieji regioniniai mokslo ir inovacijų centrai

Daugeliui besidominčių tautos istorija gerai žinomas vienas iš Žemaitijos kultūros centrų – Rietavas yra neatsiejamas nuo kunigaikščių Oginskių veiklos ir žodžio „pirmasis“. Rietavas jau nuo 1533-ųjų žinomas kaip miestas. Valdant kunigaikščiui Irenijui Oginskiui, čia iškilo puošnūs dvaro rūmai, pastatyta įspūdingos architektūros Rietavo bažnyčia, savo grožiu stebinanti iki šiol. Pralaimėjus 1831 m. sukilimui, Irenijus Oginskis po kelerių metų tapo vienu iš nedaugelio reformatorių, panaikinusiu baudžiavinį valstiečių valdymą ir įvedusiu savivaldą. Oginskiai ėmė plėtoti pramonę: buvo įkurta geležies liejykla, žemės ūkio padargų fabrikas, lentpjūvė ir kt. 1859 m. įkurta pirmoji žemės ūkio mokykla.

XIX a. pabaigoje Rietavas tapo to meto pažangiųjų technologijų diegimo centru. 1882 m. į Plungėje esančius kitus Oginskių rūmus buvo nutiesta pirmoji Lietuvoje telefono linija „Rietavas–Plungė“. Po dešimtmečio (1892 m.) čia pradėjo veikti pirmoji elektrinė Lietuvoje: 1892 m. balandžio 17 d. (per Velykas) Rietavo dvare, parke ir bažnyčioje rietaviškiai pirmieji išvydo pirmąsias Lietuvoje elektros lemputes. 1874–1903 m. Rietave veikė garsi muzikos mokykla. 1883 m. buvo sukurtas simfoninis orkestras, turėjęs apie 60 aukštos kvalifikacijos muzikantų.

XX a. antroje pusėje Rietave veikusios žemės ūkio mokyklos statusas keitėsi kelis kartus. 1952 m. čia įkurtas Žemės ūkio technikumai. Iki 1960 m. jo direktoriumi dirbo labai aukštos kvalifikacijos specialistas, eruditas, rašytojas Gustavas Gontis. Pirmieji veiklos metai buvo labai sunkūs, trūko ir dėstytojų, ir patalpų. Per kelerius metus buvo sukurta praktinio mokymo bazė, įrengta

Inovacijų centro steigėjai. Iš kairės: VU prof. Dalius Serafinas, Smulkaus ir vidutinio verslo tarybos pirmininkė Dalia Matukienė, Rietavo savivaldybės meras Antanas Černeckis, Lietuvos mokslininkų sąjungos pirmininkas prof. Jonas Jasaitis, už jų – ūkininkas Marius Čekavičius ir kt.

sporto salė, pasodintas nemažas sodas, pastatytas pirmasis bendrabutis.

G. Gontį perkėlus dirbti į Marijampolę, technikumui vadovauti paskirtas Jonas Ivaška, dirbęs čia iki 1968-ųjų. 1968–1980 m. technikumui direktoriumi dirbo Č. Čėsna. 1973 m. rugsėjo 1-ąją čia duris atvėrė naujasis mokymo kompleksas, kuriame įrengtas aštuonių šimtų vietų mokymo korpusas su aktų ir sporto salėmis bei uždaru plaukimo baseinu, atidaryti praktinio mokymo korpusai, pastatyti du bendrabučiai. Dėstytojams ir darbuotojams pastatyti trys namai po aštuoniolika butų. Įrengtas naujas vandentiekis ir nuotekų tinklai bei didžiulė katilinė. Šilumos trasos ėmė aptarnauti ne tik technikumui, bet ir visą Rietavo miestą. 1980 m. technikumui direktoriumi paskirtas Jonas Jagminas. Pastatyti nauji gyvenamieji namai, sustiprintas mokomasis ūkis, o moksleivių skaičius išaugo iki 1200.

2002 m. technikumui bazėje įkurta aukštoji mokykla – Žemaitijos kolegija. 2003 m.

reorganizavus Telšių aukštesniąją taikomosios dailės mokyklą, Rietave įkurtas Žemaitijos kolegijos Telšių menų ir pedagogikos fakultetas. Tačiau 2016 m. rugpjūčio 17 d. Žemaitijos kolegija buvo uždaryta, o jos bazėje įkurtas Klaipėdos valstybinės kolegijos Rietavo studijų centras, bet ir jo ateitis liko neaiški. Prasidėjo šios ilgametės mokymo įstaigos likvidavimo procesas. Perkėlus dalį buvusios kolegijos padalinių į Mažeikius, didžiuliai jos korpusai ištuštėjo. Nuo 1916 m. rugsėjo 1-osios čia įkurtas Plungės technologijų ir verslo mokyklos Rietavo filialas. Jame mokiniais, turintiems pagrindinį arba vidurinį išsilavinimą, buvo siūlomos pirminio profesinio mokymo programos iš socialinių, technologinių ir žemės ūkio mokslų sričių.

2019 m. vasarą susikūrė Rietavo inovacijų centro steigimo iniciatyvinė grupė, kurioje dalyvavo Lietuvos mokslininkų sąjungos tarybos narys, Vilniaus universiteto prof. Dalius Serafinas, Lietuvos smulkiojo ir vidutinio verslo tarybos pirmininkė Dalia

Matukienė, šios mokymo institucijos likimui neabejingi buvę technikumui pedagogai ir Rietavo savivaldybės vadovai, sutelkti labai energingo mero Antano Černeckio. Vienu iš aktyviausių inovacijų centro steigimo iniciatorių tapo agronomas ir teisininkas, buvęs Lietuvos Respublikos Seimo narys Gintautas Kniukšta. Praėjusią vasarą šios grupės nariai centro steigimo idėją aptarė su švietimo, mokslo ir sporto ministru dr. Algirdu Monkevičiumi, kuris šiai idėjai pritarė.

Šių metų vasario 21 d. Rietavo savivaldybės kultūros centre įvyko konferencija „Kokį plėtros kelią renkasi Vakarų Lietuva?“, kurioje buvo aptartos steigiamo Žemaitijos inovacijų centro veiklos kryptys. Centro steigimo dokumentus pasirašė ir Lietuvos mokslininkų sąjungos pirmininkas prof. dr. Jonas Jasaitis bei tarybos narys, Vilniaus universiteto prof. Dalius Serafinas. Aptarta, kaip šiame regione, pasižyminčiame itin vaizdingu kraštovaizdžiu, bet dėl masinės emigracijos patyrusio didžiulius žmonių išteklių nuostolius, įgyvendinti verslo diversifikacijos idėją, stiprinti ne tik agrarinį sektorį, bet ir alternatyvias verslo plėtros kryptis, atkurti smulkų ir vidutinį verslą, plėtoti tausojantį žemės ūkį. Kad šie tikslai būtų įgyvendinti, būtinos naujų netradicinių verslų plėtros žinios, išsamūs atokesnių, žemo urbanizacijos lygio vietovių ūkio plėtros kryptų tyrimai.

Konferencijoje išsamų pranešimą „Profesinio mokymo plėtra regionuose“ perskaitė švietimo, mokslo ir sporto viceministras Arūnas Plikšnys, apie mokymosi visą gyvenimą vaidmenį regiono raidai kalbėjo VDU Žemės ūkio akademijos Bioekonomikos plėtros fakulteto dekanė prof. dr. Astrida Micėkienė ir VŠĮ „Investuok Lietuvoje“ regionų plėtros projektų vadovė Viktorija Jakubauskytė-Andriulienė, žemės ūkio mokslo raidos perspektyvas Vakarų Lietuvoje apžvelgė Lietuvos agrarinių ir miškų mokslų centro LAMMC Vėžaičių filialo direktorė dr. Danutė Karčauskienė, prof. Antanas Svirskis ir kiti pranešėjai. Diskusijose pasisakė Seimo narys Valius Ažuolas, Kelmės rajono ūkininkas Marius Čekavičius ir kt. Pranešėjai iš salės sulaukė gana daug klausimų.

Po kelių dienų analogiškos paskirties centras įsteigtas kitame Lietuvos kampelyje, šalia sienos su Lenkija esančioje Lazdijų rajono savivaldybėje. „Mokslo Lietuvos“ informacija

Rietave ryškūs senosios architektūros akcentai. Nuotraukose: savivaldybės kultūros centras (jame ir vyko konferencija) su šalia išlikusiais istoriniais pastatais, meno mokykla

ŠVIETIMO, MOKSLO IR SPORTO MINISTERIJOS PRANEŠIMAS

Valstybė didina aukštojo mokslo prieinamumą. Švietimo, mokslo ir sporto ministerija pabrėžia, kad minimalių kriterijų, stojant į aukštąsias mokyklas, skaičiavimo koregavimas leis individualizuoti kiekvieno abituriento ar kito stojančiojo galimybes, atsižvelgti ne tik į pagrindinių, bet ir į kitų mokomųjų dalykų, reikalingų konkrečiai studijų programai, rezultatus, tačiau užtikrins stojančiųjų konkurenciją. Kartu ministerija pabrėžia, kad šių metų stojamojo balo kartelė išlieka tokia pati, kaip ir ankstesniais metais, vienintelis skirtumas tas, kad atsikoma pernai įvestos naujovės – reikalavimo pasiekti nustatytą trijų privalomų egzaminų pažymių vidurkį.

Šiomet nebebus skaičiuojamas trijų privalomų egzaminų – lietuvių kalbos ir

literatūros, užsienio kalbos ir matematikos – balų aritmetinis vidurkis: nuo praėjusių metų buvo reikalaujama, kad stojantiesiems į universitetus jis būtų ne mažesnis kaip 40, o stojantiesiems į kolegijas – ne mažesnis kaip 25. „Šis reikalavimas buvo ištis per teklinis. Jis užkerta kelią jaunam žmogui labiau pasiruošti to dalyko egzaminui, kuris reikalingas studijoms ir su kuriuo sieja savo ateitį“, – pažymi švietimo, mokslo ir sporto viceministras prof. Valdemaras Razumas.

Taip šiais metais abiturientams ir kitiems stojantiesiems nebus užkirsta galimybė įstoti į valstybės finansuojamą vietą, jei jie labiau orientavosi į tuos dalykus, kurių nėra tarp privalomųjų egzaminų. Pavyzdžiui, abiturientui, norinčiam studijuoti chemiją, fiziką ar biologiją, nebus užkirstas kelias į valstybės

finansuojamą vietą vien dėl to, kad jis pradžiai išlaikė anglų kalbos egzaminą.

Ministerija taip pat pažymi, kad, atnaujinus minimalius kriterijus stojantiesiems į aukštąsias mokyklas 2020 m., stojamojo balo kartelė išlaikoma tokia pati, kaip pernai – minimalus konkursinis balas, stojant į universitetus, turės būti ne mažesnis kaip 5,4, stojant į kolegijas – ne mažesnis kaip 4,3. Tai leis užtikrinti, kad į valstybės finansuojamas vietas galėtų pretenduoti studijoms pasiruošę stojantieji, o ne visi, kurie tik išlaikys brandos egzaminus.

2020 m. priėmimas orientuojamas tiek į pačių stojančiųjų pasirinkimus, tiek ir į valstybės poreikius. Būsiamiems studentams plečiamos pasirinkimo galimybės, visose studijų kryptyse valstybės finansuojamų

vietų skaičius daugumoje didėja arba išlaiko praėjusių metų kvotą. Ministerija primena, kad, kaip ir anksčiau, 2020 m. stojantieji į aukštąsias mokyklas turės būti išlaikę bent tris brandos egzaminus: lietuvių kalbos ir literatūros, užsienio kalbos bei matematikos, jų minimali išlaikymo riba – 16 balų. Išimtis – menų studijos, stojantiesiems į jas matematikos egzaminą laikyti nereikia.

Kaip ir anksčiau, 2020 m. stojant į aukštąsias mokyklas taip pat bus atsižvelgiama į mokomųjų dalykų metinių įvertinimų vidurkį. Į universitetus galės būti priimami stojantieji, kurių penkių privalomų mokyti dalykų įvertinimų vidurkis bus ne mažesnis kaip 7, į kolegijas – ne mažesnis kaip 6. Parengta pagal ministerijos Komunikacijos skyriaus pranešimus

Profesoriaus Antano Stancevičiaus mokslinė mokykla (100-osioms gimimo metinėms)

Prof. habil. dr. Algirdas Juozas Motuzas

Šių metų sausio 8 d. sukako 100 metų, kai gimė Antanas Stancevičius, žymus agronomas, geobotanikas, herbologas, žemdirbystės teorijos grindėjas, visuomenės veikėjas, ilgametis Lietuvos žemės ūkio akademijos (universiteto) dėstytojas, mokslų daktaras, profesorius. Tai – iškili asmenybė, palikusi ryškų pėdsaką Lietuvos moksle ir visuomenės gyvenime.

Žemaitijos valstiečių sūnus

Negaliu nepriminti pagrindinių profesoriaus A. Stancevičiaus gyvenimo momentų. Jis užaugo Žemaitijoje, valstiečių šeimoje Lomių kaime, buvusiam Batakių vlsč. (Tauragės aps.), netoli Kryžkalnio. 1938 m. Raseinių gimnazijoje įgijo brandos atestatą, 1943 m. baigęs Žemės ūkio akademiją Dotnuvoje, tapo diplomuotu agronomu. Ketverius metus dirbo agronomu, o 1947 m. tapo Lietuvos žemės ūkio akademijos dėstytoju ir aukštojoje mokykloje garbingai tarnavo beveik 57 metus. Dėstė botaniką, žemdirbystę ir agronomijos istoriją.

Piktžolių tyrimo pradininkas

Anų laikų studento A. Stancevičiaus polinkį į mokslinius tyrimus galima rasti buvusioje Dotnuvos bandymų stotyje, kurioje metinės praktikos metu jis susidomėjo piktžolių pasauliu. Tai pastebėjęs, stoties direktorius diplomuotas agronomas Z. Vinickas priėmė praktikantą asistentu ir pavedė jam įkurti Piktžolių skyrių. Taip buvo

įgyvendintas pirmasis mėginimas Lietuvoje žinias apie piktžoles atskirti nuo bendrosios žemdirbystės į atskirą tyrimų sritį. Jaunuolis stengėsi susitelkti ir pateisinti pareikštą pasitikėjimą. Viename rusiškame dar prieškariniame žurnale radęs tyrimų apie piktžoles skirtingų augalų pasėliuose aprašymą, jis pasirinko jų peržiemojimo stebėjimus žieminių javų laukuose. Skirtingai nuo šių dienų, kai nemažai diplomantų ne patys renka, o mes, dėstytojai, siūlome jiems baigiamųjų darbų tematiką.

Darbo vadovas, tuometis Žemdirbystės katedros vedėjas doc. J. Vengris, tyrimus įvertino palankiai. Teigiamai šį darbą įvertino ir recenzentas, Specialiosios žemdirbystės katedros vedėjas doc. B. Povilaitis. Diplomantas A. Stancevičius diplominį darbą „Piktžolės žieminiuose javuose rudenį“ apgynė 1943 m. pavasarį pažymiu „labai gerai“.

Žemės ūkio akademijoje – daugiau kaip pusę šimtmečio

1947 m. pradėjęs mokslinį ir pedagoginį darbą asistentu Lietuvos žemės ūkio akademijos Botanikos ir mikrobiologijos katedroje, A. Stancevičius įsitraukė į Lietuvos mokslų akademijos kelerius metus organizuotas kompleksines ekspedicijas, kurių tikslas buvo tyrinėti Lietuvos gamtos išteklius ir kultūros paveldą. Botanikai, vadovaujami doc. K. Brundzos, tyrinėjo pievų florą ir augaliją. 1958 m. A. Stancevičius apgynė žemės ūkio mokslų kandidato (dabar – daktaro) disertaciją „Lietuvos TSR pasėlių augalija, jos reikšmė agronominei

Prof. Antanas Stancevičius su savo mokiniais. Iš kairės: doc. S. Raudonis, doc. R. Pupalienė, prof. V. Bogužas, doc. A. Girkutė, prof. R. Velička, prof. A. Stancevičius, doc. N. Špokienė, doc. J. Arvasas, doc. D. Jodaugienė ir doc. J. Kemėšis

dirvožemio charakteristikai ir kovos su piktžolėmis organizavimui“.

Pasak prof. dr. V. Rašomavičiaus, vėliau disertantas A. Stancevičius rašė: „Kazys Brundza visuomet man liks Mokytojas, kuris pažadino mano meilę augalams ir botaniką pavertė mano „scientia amabilis“, dėl to patį kūrybingiausią savo gyvenimo laikotarpį aš buvau priverstas dalyti tarp agronomijos ir botanikos.“ Rengdamas disertaciją, jis pirmasis Lietuvoje ėmė tirti laukų piktžoles fitocenologiniu aspektu ir sudarė pirmąją pasėlių bendrųjų klasifikaciją. A. Stancevičius pasiūlė Lietuvą suskirstyti į tris pasėlių augalijos sritis ir devynis rajonus, tikėdamas, kad kiekviename jų galima parinkti ir pritaikyti pačias efektyviausias kovos su piktžolėmis priemones. Už tai jis pripažintas agrofitocenologijos pradininku Lietuvoje.

Profesoriaus vykdyti botanikos (floristikos) tyrimai kūrybingos veiklos metais praktiškai nebuvo nutrūkę. A. Stancevičius juos kartu su žemdirbystės tyrimais vykdė

iki brandaus 75-mečio, o pastaruosius – ir dar ilgiau. „Lietuvos TSR floras“ antrajame tome jis apibūdino viksvinių šeimos augalus, trečiajame – rūgčiažiedžius, ketvirtajame – neįprastų krūmų ir medžių genčių atstovus, penktajame – vijoklinių šeimos ir paskutiniame šeštajame tome – kiaulpienės genties augalus. 1966 m. už šio leidinio 1–3 tomų parengimą ir išleidimą kartu su kitais, tada dar būdamas docentu, gavo Respublikinę mokslo premiją.

A. Stancevičiui docento pedagoginis vardas suteiktas 1961 m., profesorius – 1990 m. 1956–1957 m., 1962–1968 m. ir 1974–1992 m. jis buvo Žemdirbystės katedros vedėjas. Lauko eksperimentus atliko Akademijos (Universiteto) bandymų stotyje.

Naujų žemdirbystės sistemų propaguotojas

Profesorius yra aprašęs įvairias

■ Nukelta | 10 p.

Pasaulio lietuvių sporto asociacijos prezidentu išrinktas Valentinas Aleksa

Jonas Padaiga

2020 m. vasario 24 d. Kaune vykusiame Pasaulio lietuvių sporto asociacijos (PLSA) suvažiavime iš prezidento pareigų atsistatydino žinomas lietuvių sporto veikėjas, pirmasis šios organizacijos prezidentas Artūras Poviliūnas. Jam suteiktas PLSA garbės prezidento vardas. Naujuoju prezidentu vienbalsiai išrinktas Lietuvos mokslininkų sąjungos narys kaunietis Valentinas Aleksa, kuris buvo šios organizacijos įkūrimo iniciatorius, vienas jos kūrėjų ir nenuilstantis sporto idėjų propaguotojas.

PLSA vienija visus pasaulio lietuvius ir jų organizacijas, besidominčias Lietuvos ir lietuvių sportu. Saugo senąsias lietuvių sporto šeimų, giminių ir organizacijų tradicijas. Rengia minėjimus ir konferencijas, taip pat archyvuoja visą medžiagą, susijusią su Lietuvos ir lietuvių sportu. Stengiasi įamžinti žymių sporto veikėjų atminimą. Organizacija bendradarbiauja su Lietuvos vyriausybinėmis, sporto ir visuomeninėmis sporto organizacijomis bei mokslo universitetais, akademijomis, institutais ir kitomis taikiomis organizacijomis.

Naujasis PLSA prezidentas V. Aleksa

Pasaulio lietuvių sporto asociacijos prezidentas Valentinas Aleksa

pažymėjo, kad šios asociacijos laukia nauji, dideli ir reikšmingi darbai, kurie tikrai padės Lietuvoje ir užsienyje gyvenantiems tautiečiams labiau vienyti, siekiant bendrų, kilnių ir gražių tikslų. ■

Žurnalistai skelbia dezinformaciją apie elektromagnetinę spinduliuotę

■ Atkelta iš 5 p.

verslininkai ignoruoja mokslinius faktus.

Ši įžvalga kelia didesnę problemą: kiek įrodymai yra svarbūs žmonėms? Tai klausimas, kaip žmonės galvoja? Psichologai sako, kad žmonėms labiau rūpi nusistovėjusi nuomonė nei tiesa. Daugelio gravitacijos supratimas apsiriboja Galilėjaus rutulio mėtymu nuo pasvirusio Pizos bokšto. Ir kol tiesos jėgos nepaveikia žmonių, kol jie ar jų artimieji nesuserga vėžiu nuo pesticidų, rūkymo arba mobiliųjų ryšių ir telefonų spinduliuotės, kol jų tiesiogiai nepaliečia klimato kaita, kol mokslo ignoravimas neskelia antausio, tol jie yra akli faktams. Tikėjimas dažnai priklauso nuo to, kuo tiki kiti, nepriklausomai nuo to, ar tas tikėjimas pagrįstas.

Dabartiniu politiniu momentu dezinformacijos grėsmė yra didelė dėl modernių technologijų. Gyvename laisvoje „idėjų rinkoje“, tačiau informacija turi būti valdoma

taip, kad atitiktų faktus. Deja, informaciją žiniasklaidoje dažnai valdo žmonės, neturintys mokslo žinių. O mokslu paremtų straipsnių žiniasklaida neskelbia, jei jie neatitinka verslo interesų, pažymėdama, kad tai „neatitinka bendruomenės interesų“. Mokslu nesidomintys žurnalistai ir verslo atstovai dažnai skleidžia teiginius, prieštaraujančius mokslo įrodytiems faktams, veidmainiškai teigdami, kad tai atitinka bendruomenės interesus.

Žmonės yra pažeidžiami, manipuluojant dezinformacija, kad galėtų palaikyti demokratiją. Demokratija yra moralinis imperatyvas, taigi reikia institucijų, kurios leistų priimti sprendimus, pagrįstus įrodymais, o ne neišmanymu. Šias nemalonus išvadas reikia pakęsti, jei norime labiau informuotos visuomenės, kuri priimtų išmintingesnius sprendimus. *Šaltinis: www.pozicija.org, 2020-03-02* ■

Identifikuoti nauji Kristijono Donelaičio autografai

Lietuvių literatūros ir tautosakos instituto mokslininkai, vykdydami ilgalaikę mokslinių tyrimų programą „Senosios Lietuvos ir Prūsijos raštijos fundamentiniai tyrimai“, identifikavo nemažai naujų, ligi šiol netyrinėtų, Kristijono Donelaičio dokumentų. Bene svarbiausias atradimas – trys Donelaičio autografai, t. y. jo paties ranka užrašyti raštai. Nuo Antrojo pasaulinio karo laikų mokslininkams buvo žinomi tik K. Donelaičio rankraščiai, saugomi Lietuvių literatūros ir tautosakos instituto bibliotekos rankraštyne (t. y. „Pavasario balsų“ ir „Vasaros darbų“ autografa, eiliuotas fragmentas „Tęsinys“ ir du K. Donelaičio laišakai), todėl neseniai rasti rašytojo autografai yra itin didelės svarbos Lietuvos kultūros įvykis.

Neseniai rasti K. Donelaičio autografa saugomi Berlyne, Slaptajame valstybiniame Prūsijos kultūros paveldo archyve (vok.

Geheimes Staatsarchiv Preußischer Kulturbesitz). Autografus surado ir nufotografavo Vaidas Šeferis. Tai – trys dalykiniai K. Donelaičio raštai vokiečių kalba:

K. Donelaičio prašymas skirti lėšų Tolminkiemio mokyklos ir klebonijos remontui, 1755 m. birželio 12 d.;

K. Donelaičio prašymas leisti įsigyti naują kieliką (bažnytinę taure) Tolminkiemio bažnyčiai, 1756 m. spalio 25 d.;

K. Donelaičio atskaita dėl aukų, surinktų naujam kielikui apmokėti, 1756 m. lapkričio 8 d.

Prie Kristijono Donelaičio autografų atradimo atvedė 2012–2013 m. Lietuvių literatūros ir tautosakos instituto organizuoti sisteminiai Prūsijos kultūros paveldo archyvo tyrimai, kuriuos vykdė mokslo darbuotojai Sigitas Narbutas, Liucija Citavičiūtė

ir Vaidas Šeferis. Jų metu buvo rasta gausi archyvinė medžiaga, susijusi su K. Donelaičio gyvenimu ir veikla, kuri nuo to laiko buvo sistemingai tyrinėjama.

2020 m. pradžioje Lietuvių literatūros ir tautosakos instituto Tekstologijos skyriaus darbuotojams Vaidui Šeferiui ir Mikui Vaicekuskui atlikus grafologinę lyginamąją analizę, paaiškėjo, kad trys iš rastų dokumentų yra K. Donelaičio autografa – jo paties ranka rašyti dokumentai. Likusių archyvinių radinių dalį sudaro K. Donelaičio raštų nuorašai.

Labai vertingi ir kiti 2012–2013 m. rasti dokumentai, susiję su K. Donelaičio gyvenimu ir veikla. Pavyko identifikuoti ankstyviausią žinomą K. Donelaičio raštą – 1744 m. rugpjūčio 10 d. sutartį dėl vargonų gamybos Tolminkiemio bažnyčiai, kurią K. Donelaitis sudarė su žymiu Karaliaučiaus vargondirbiu

Adamu Gottlobu Casparini (dokumentą surado Vaidas Šeferis). Taip pat chronologiškai antrą žinomą K. Donelaičio raštą – 1747 m. liepos 31 d. prašymą atlyginti krušos padarytus nuostolius (dokumentą surado ir paskelbė Liucija Citavičiūtė), arba paskutinį žinomą K. Donelaičio raštą – 1780 m. sausio 4 d. prašymą skirti bažnytinį padėjėją „adjunktą“ (dokumentą surado Sigitas Narbutas).

Lietuvių literatūros ir tautosakos instituto organizuotų Prūsijos kultūros paveldo archyvo tyrimų metu iš viso rasta daugiau nei 100 naujų dokumentų, susijusių su Kristijono Donelaičio gyvenimu ir veikla. Visa ši medžiaga rengiama publikuoti, didžioji jos dalis pasirodys Lietuvių literatūros ir tautosakos instituto leidžiamą Kristijono Donelaičio Raštų IV tome. *Parengta pagal Lietuvių literatūros ir tautosakos instituto pranešimą* ■

Monografija apie olimpinį judėjimą

Artūras Poviliūnas. (2019) Olimpines žaidynes: raida, dabartis, perspektyvos. Vilnius: Lietuvos mokslų akademija, Lietuvos olimpinė akademija, 576 p.

Jonas Jasaitis

Præjusiu metų pabaigoje Lietuvos visuomenė sulaukė neeilinės, labai solidžios dovanos. Ilgametis Tautinio olimpinio komiteto vadovas dr. Artūras Poviliūnas pristatė gausiai iliustruotą, daugybe šaltinių ir dokumentų pagrįstą monografiją, prašokančią jos pavadinime apibrėžtas ribas. Knygoje apžvelgtas per kelis tūkstančius metų susiformavęs žmonijos poreikis sportuoti ir pasauliui atskleisti išlavintus įvairiapusių sportininkų gebėjimus. Apžvelgtos iki neįsivaizduojamų aukštumų išstobulintos žmogaus kūno galimybės, atskleista milžiniška tiek olimpinė, tiek kitų sporto renginių įvairovė.

Monografijoje pateikta gausybė istorinės archyvinės medžiagos, daugybė statistinės informacijos šaltinių, su kuriais nemaža dalis skaitytojų turi galimybę susipažinti pirmą kartą. Labai išsamiai apžvelgta sporto raida ne tik Lietuvoje, bet ir kitose pasaulio valstybėse. Pirmą kartą sporto ir fizinio lavinimo edukologijos istorijoje išanalizuota sportinio judėjimo raida Pirmojoje Respublikoje (1918–1940), sovietinės okupacijos metais (1940–1988), Sąjūdžio ir atkurtos nepriklausomybės laikotarpiu iki šių dienų (1988–2019). Išsamiai pateikta Lietuvos grįžimo į pasaulio olimpinį judėjimą chronologija.

Artūras Poviliūnas – daugelio mokslinių publikacijų apie fizinę kultūrą ir sportinį

Iš kairės: dr. Artūras Poviliūnas, LMS pirmininkas prof. dr. Jonas Jasaitis ir kadenciją baigęs Lietuvos Prezidentas Valdas Adamkus

judėjimą autorius, skaitęs gausybę pranešimų tarptautiniuose mokslo renginiuose, atstovavęs Lietuvai pačiuose svarbiausiuose pasaulio sporto forumuose ir padėjęs sugrąžinti mūsų valstybę į tarptautinį olimpinį judėjimą ypač sudėtingu jos istorijos laikotarpiu. Knyga parašyta precizišku moksliniu, bet kartu ir gyvu, įtraukiančiu stiliumi. Autorius pasižymi retu sugebėjimu sudėtingas organizacines ir mokslines problemas išdėstyti labai sklandžiai ir įdomiai, todėl ši monografija patrauks didžiulį skaitytojų būrį, kuris šiuo metu yra itin kritiškai nusiteikęs, išvydęs didžiulės apimties tekstus.

Vos pradėjus skaityti, sunku nuo monografijos atsitraukti ir norisi tęsti pažintį su ja iki paskutinių eilučių.

Visoje monografijoje autorius nuolat pabrėžia, kad sportas, taigi ir olimpinis judėjimas, nėra savitiksliis. Čia ypač svarbūs ne tik galutiniai rezultatai, bet ir tai, kaip jie buvo pasiekti ir kokia jų reikšmė dabarties ir ateities kartoms. Tiek komandinius, tiek individualius sportininkų rezultatus autorius sieja su dorovės kategori-

jomis: sąžiningumu, pagarba komandos nariams ir arbitrams, žiūrovams, tautoms ir valstybėms. Tai ypač aktualu ir todėl, kad tiek praėityje, tiek juo labiau dabar matome savanaudiškumo apraiškas, agresyvių siekių paversti sportą verslu, kuriame nublanktų visi kiti vertinimo kriterijai, išskyrus pelną, neretai tenkantį net ne sportininkui ar jo atstovaujama komandai, o godiems ir nesąžiningiems vadybininkams, komandų savininkams, besilepiantiems po tariamų

rėmėjų ar kitomis kaukėmis. Kiekvienas laikmetis pateikia ryškių pavyzdžių, kai sportininkas verčiamas siekti vis aukštesnių ir aukštesnių rezultatų, nesiskaitant su pavojumi jo sveikatai ir gyvybei.

Šioje knygoje gausu pavyzdžių, iliustruojančių, kad net aukščiausi rezultatai neatpalaiduoja sportininko nuo atsakomybės, pagarbos varžovams, žiūrovams, aptarnaujančiam personalui ir pagaliau visuomenei. Kad ir kokiais nepakartojamais talentais būtų apdovanotas sportininkas, net didžiausi pasiekimai neatpalaiduoja nuo būtinybės laikytis įstatymų

ir dorovės normų. Autorius visa tai pabrėžia, analizuodamas konkrečius pavyzdžius ir išvengdamas tiesmukiško moralizavimo.

Skirtingai nuo daugelio rašančių sporto temomis, A. Poviliūnas labai jautriai akcentuoja sportininko likimo tragizmą, jo gana trumpą sportinės karjeros laikotarpį, sudėtingą jo asmenybės adaptaciją, o baigus aktyvią sportinę veiklą, galimybės likti visaverte asmenybe. Juk puikiai žinoma, kad toli gražu ne kiekvienas sportininkas gali tapti geru treneriu ar kitaip save realizuoti, sulaukęs brandaus amžiaus. Ne veltui sakoma, kad aukštai užkopus, labai skaudu kristi. Vartotojiškoje visuomenėje vieną dieną gali būti garbinamas net tų, kurie niekada nesu-vokė, kaip buvo galima pasiekti tokių aukštų rezultatų, o jau kitą dieną išgirsti patyčias, pajusti pažeminimą ar net panieką.

Šią A. Poviliūno monografiją vėta atidžiai išnagrinėti ne tik sporto funkcionieriams, komentatoriams, analitikams ir apžvalgininkams, bet ir tiems, kurie nesiruošia sieti savo likimo su sportu ar olimpinio judėjimu. Baigiant norisi dabartinių ir būsimų skaitytojų vardu padėkoti visiems, prisidėjusiems, kad monografijos kokybė būtų tokia aukšta. Autoriui linkiu monografijoje iškeltas doro ir patriotiško sporto idėjas plėtoti kitose publikacijose. Norisi nuosirdžiai padėkoti už tai, kad ir Lietuvoje jo ir bendraminčių dėka formuojasi nauja mokslo šaka, išreiškianti visapusišką požiūrį į sportą ir skatinanti susimąstyti apie temas, kurių iki šiol net nebuvo mūsų akiratyje. ■

Prašymas patikslinti informaciją

Džeraldas Dagys

Rašau apie straipsnį „Alumnų draugija universitete, kurio jau nebėra“, paskelbtą 2019 m. gruodžio 17 d. Jame rašoma: „Šie – 2019-iejai – metai Alumnų draugijai nebuvo lengvi. Atsistatydino draugijos prezidentas, palikęs draugijai nemažą skolą. Teko rinkti naują draugijos valdybą.“ Tokie teiginiai gali formuoti neteisingą skaitytojų nuomonę.

Pirmiausia noriu pabrėžti, kad pernai baigėsi ankstesnio prezidento (t. y. Džeraldo

Dagio) kadencija. Tai iš esmės – skirtingos aplinkybės. Juo labiau „palikęs draugijai nemažą skolą“. Jei skola susidarė dėl tam tikrų draugijos valdymo organų sprendimų (šiuo atveju – valdybos), taip ir reikėtų įvardinti. Sakinys: „Teko rinkti naują draugijos valdybą“ yra teisingas, tačiau šiame kontekste formuoja nuomonę, kad būtent dėl ankstesnio prezidento atsistatydinimo ir skolos ją teko rinkti. O iš tikrųjų dėl tos pačios priežasties – valdybos kadencija taip pat baigėsi. ■

A. Poviliūno monografija (2019)

LIETUVOS DIENA: rašytinio paminėjimo 1011-osios metinės

Vytautas Navaitis

Kovo 9 d. Vilniaus įgulos karininkų ramovėje įvyko konferencija, skirta Lietuvos paminėjimo Kvedlinburgo metraštyje 1011-osioms metinėms. Ją surengė Lietuvos moterų lyga (pirmininkė – prof. Ona Voverienė). Sveikinimo žodį tarė Lietuvos Respublikos Seimo narė Rimantė Šalaševičiūtė ir Lietuvos mokslininkų sąjungos pirmininkas prof. Jonas Jasaitis. Ministras Pirmininkas Saulius Skvernelis į konferencijos dalyvius kreipėsi sveikinimo raštu. Pagrindinius pranešimus perskaitė Vytautas Navaitis ir prof. habil. dr. Alfonsas Vaišvila.

Konferencijos dalyviai Vilniaus karininkų ramovėje. Nerijaus Bakasėno nuotr.

valstybės arba tarptautiniai apdovanojimai sportininkams, menininkams ar kitiems nuspėjusiems žmonėms teikiami už... „Lietuvos vardo“ garsinimą. Tačiau „vardo garsinimas“ gali būti siejamas tik su labai siaura kalbos mokslo, t. y. kalbotyros, tema. Todėl kyla klausimas, o kas garsina Lietuvą – mūsų valstybę? Iš tikrųjų žmonės, kuriuos minime šiame kontekste, garsina ne vardą, o savo valstybę.

Atmintinos dienos pavadinimas „Lietuvos vardo diena“ yra klaidinantis ir tarptautiniu požiūriu, nes kitų krikščioniškų kraštų gyventojai „Lietuvos vardo diena“ gali suprasti kaip kokios nors asmenybės, pavyzdžiui, moters, turinčios tokį vardą, šventę, bet ne valstybės pavadinimą. Mūsų tautosakoje seniai įprasti vardinių (Juozinės, Joninės, Petrinės, Oninės ir pan.) minėjimai. Tačiau nekrikščioniškų kraštų gyventojams, pavyzdžiui, arabams, sąvoka „Lietuvos vardo diena“, remiantis jų aiškinamaisiais žodynais, turėtų būti verčiama, kaip „Lietuvos neįtikėtina šventė“. Taigi, ar tokią žinią apie šią atmintiną datą norime pasiųsti pasauliui? Argi kovo 9-oji ir su šia data susiję jos minėjimai yra tik kažkokios egzotiškos „vardinės“?

Atkreiptas dėmesys, kad ne viena valstybė švenčia savo šalies dieną ir ją vadina taip: Australijos diena, Japonijos diena, Kanados diena, Mongolijos pasididžiavimo diena, Nacionalinė Belgijos diena, Pakistano diena ir pan. Konferencijos dalyviai, klausdami, kodėl Lietuvos atmintinų dienų sąrašas yra įrašyta „Europos diena“, bet nėra atmintinos dienos, kurios pavadinimas būtų „Lietuvos diena“, priėmė rezoliuciją dėl kovo 9-osios atmintinos dienos pavadinimo „Lietuvos diena“ atkūrimo, kurią ir teks Seimui.

Išskirtinis mokslinių konferencijų reiškinys – su jų tematika susijusių knygų, filmų ar kitų kūrinių pristatymai. Šį kartą pažintinį filmą pristatė Vilniaus Laisvės gimnazijos kino klubo vadovas Marius Janulevičius, papasakojęs, kaip buvo sumanyta kurti filmą „Pasaulio pabaiga ir kiti šv. Brunono nuotyčiai“. Filme įtaigiai parodyta to meto žmonių psichologinė drama, baimė ir mąstysenos pokyčiai dėl skelbtos pasaulio pabaigos, neva turėjusios įvykti tūkstantaisiais metais. Šį pažintinį filmą jau galima pamatyti „You Tube“ socialiniame tinkle. ■

Lietuvos Respublikos Seimas, atsižvelgdamas į akademinės bendruomenės Kovo 9-osios iniciatyvinės grupės 2018 m. rugsėjo 27 d. kreipimąsi, 2019 m. pradžioje Atmintinų dienų sąrašą įrašė Kovo 9-ąją – Lietuvos pirmojo rašytinio paminėjimo dieną, įtvirtinęs ją kaip Lietuvos vardo dieną. Todėl šiemet ji oficialiai paminėta jau antrą kartą.

Konferencijoje įvairiais požiūriais išnagrinėtas sąvokos „Lietuvos vardo diena“ klaidingumas, tokios klaidos pasekmės ir jos atitaisymo būdai. Buvo pasiūlyta atkurti pradinį akademinės bendruomenės Kovo 9-osios dienos iniciatyvinės grupės kreipimąsi į Lietuvos Respublikos Seimą pateiktą trumpą, skambų, tikslų, didingą ir iškilmingą atmintinos dienos pavadinimą: „Kovo 9-oji – Lietuvos diena“. Prieita prie išvados, kad šią klaidą

ištaisyti galima Lietuvos Respublikos atmintinų dienų įstatyme įrašius siūlomą pataisą.

Tokiam įstatymo pakeitimui yra net kelios svarios priežastys. Prieš 1011 metų Lietuva buvo pripažinta *de facto*. Istoriniuose šaltiniuose apie įvykusį valstybės sienos kirtimą aiškiai pasako šv. Brunono misijos dalyvis Vibertas, rašydamas: „Kai tik į pagonių tėvonią įžengėme, nedelsiant („statim“) buvome atvesti pas karalių.“ Šis sakinytis teikia trigubą informaciją: pirma, kad sienos buvo sužymėtos ir atvykusiems aiškiai suprantamos; antra, kad šios sienos buvo kontroliuojamos; trečia, kad Lietuva tuo metu sieną su Rusija turėjo kaip lygaus teisinio statuso subjektas.

Aiškinimas, kad metraštyje neva užrašytas tik vietovardis, o ne konkrečios vietos (valstybės, geografinės vietovės) riba – pasienis, klaidinamai iškreipia istorinio įvykio prasmę. Metraštyje aprašomos šv. Brunono misijos dalyviai matė aiškias Lietuvos pasienio ribas, o ne abstraktų vardą ar vietovardžio pavadinimą. Kovo 9-oji, kaip skelbia metraštinis, yra istorinio įvykio Lietuvos ir Rusijos pasienyje data.

Pranešėjai priminė, kad dabartinis atmintinos dienos pavadinimas „Lietuvos vardo diena“ net filologine prasme yra klaidingas, nes žodžiai „vardo diena“ lietuvių kalboje visada vartojami tik su žmonių vardais ir niekada nevartojami su daiktų vardais, vietovardžiais ar kitokiais pavadinimais. Jokie taisyklingos lietuvių kalbos šaltiniai nepateikia pavyzdžių, kuriuose yra minimos ne žmonių vardo dienos.

Atkreipiame dėmesį, kad ydingas žodžio „vardas“ vartojimas taip išsikeriojo, kad net

Lietuvos Respublikos Ministras Pirmininkas

SVEIKINIMAS

Gerbiami organizatoriai, istorijos entuziastai,

Šiandien minime Lietuvos paminėjimo Kvedlinburgo analuose 1011 metus. Lietuvos vardas gyvuoja jau virš tūkstančio metų. Tai įkvepia didžiulius savo praeitimi ir kurti geresnę ateitį.

Šiemet taip pat minime Nepriklausomos Lietuvos Atkūrimo 30-metį ir pagrįstai didžiujamės sukurta modernia valstybe, kurioje gyvena drąsi, išradinga ir pilietiška visuomenė.

Nuoširdžiai sveikindamas šia proga, dėkoju už santarvės, tolerancijos ir pagarbos vieno kitam puoselėjimą.

Linkiu, kad ir toliau būtumėte aktyvi, žingeidi ir bendruomeniška tautos dalis. Kurkime Lietuvą kartu, ugdykite patriotiškumo jausmą, dovanokime vienas kitas gerumą ir vertinkime laisvę – ji yra mūsų pilnaverčio gyvenimo pagrindas!

Saulius Skvernelis
2020 m.

Ministro Pirmininko Sauliaus Skvernelio sveikinimas

Vizionierius Vladas Algirdas Bumelis

Loreta Glebavičiūtė

Chemikas, enzimologas, biotechnologas, verslininkas, profesorius, habilituotas fizinių mokslų daktaras, Lietuvos mokslų akademijos tikrasis narys Vladas Algirdas Bumelis pernai atšventė 70 metų jubiliejų. Ta proga išleista knyga „99+1%. Akademikas profesorius Vladas Algirdas Bumelis“, kurios autorius yra pats profesorius. Knygos sudarytoja – Inga Liutkevičienė.

LMA Vrublevskių bibliotekos darbuotojai daug prisidėjo prie šios knygos kūrimo, parengdami V. A. Bumelio kūrinių bibliografiją. Knygoje gausu straipsnių iš spaudos, žymių žmonių atsiliepimų apie mokslininką, nuotraukų iš asmeninio, įmonių ir spaudos archyvų. Talentingas mokslininkas, Lietuvoje plėtojantis aukštųjų technologijų verslą, knygoje pasakoja apie karjeros ir verslo sėkmės paslaptis bei sunkumus. Jis aprašo

Akademikui skirtame jubiliejiname renginyje. Greta LMA Vrublevskių bibliotekos direktorius dr. Sigitas Narbutas

savo patirtį, kaip iš žinių daryti verslą, o iš verslo gauti lėšų, kurios reikalingos ne prabangai, o mokslinėms ir verslo svajonėms

įgyvendinti: vykdyti naujiems tyrimams, steigti naujoms įmonėms. Profesoriaus V. A. Bumelio sėkmės istorija patvirtina jo

mėgstamą mintį, kad prie visų žmogaus laimėjimų talentas, sėkmė prisideda tik 1 procentu, o 99 procentai – atkaklaus darbo nuopelnas. Šioje knygoje autorius svarsto, kiek visgi svarbus yra ir tas 1 procentas talento, gal net genialumo, kad moksle, karjeroje ir šeimoje pasiektum gerų rezultatų. Reikia būti nerimstančiu vizionieriumi.

Sunku aprėpti visas V. A. Bumelio veiklos sritis, nes jos – labai įvairios. Šiuolaikinės genų inžinerinės farmacijos pradininkas Lietuvoje sukūrė vaistų gamybos technologijų, pagrįstų genų inžinerijos metodais, padėjo biofarmacijos pramonės pagrindus Lietuvoje, steigė ir plėtojo biotechnologines vaistų kūrimo ir gamybos kompanijas, sulaukusias tarptautinio pripažinimo. V. A. Bumelis yra 123 publikacijų autorius, 20 išradimų, 35 patentų bendraautoris.

Akademiko veikla pažymėta gausiais

■ Nukelta | 10 p.

Vizionierius Vladas Algirdas Bumelis

Akademiko autografa renginyje, vykusiame LMA Vrublevskių bibliotekoje

■ Atkelta iš 9 p.

Lietuvos ir tarptautiniais apdovanojimais, mokslo premijomis, garbės vardais. 2001 m. apdovanotas Didžiojo Lietuvos kunigaikščio Gedimino penktojo laipsnio ordinu, 2006 m. gavo Nacionalinę pažangos premiją. Šalia daugybės kitų apdovanojimų – 2019 m. Lietuvos mokslų akademijos Atminimo medalis už išskirtines kompetencijas, energiją, didžiulį indėlį į biotechnologijos ir farmacijos tyrimus, intensyvią bendrą mokslo ir verslo plėtrą Lietuvoje. 2011 m. Vilniuje atidarius Izraelio garbės konsulatą, jo garbės konsulu ir Lietuvos–Izraelio prekybos rūmų prezidentu paskirtas V. A. Bumelis. Tai atvėrė galimybes bendradarbiauti Lietuvos ir Izraelio įmonėms, ypač aukštųjų technologijų srityje. V. A. Bumelis yra asociacijos „Santaros slėnis“ prezidentas. Šis projektas – akivaizdus pavyzdys, kokių rezultatų galima pasiekti, telkiant studijas, mokslą ir verslą.

Mokslo ir verslo pagreitis

V. A. Bumelis stovėjo prie biotechnologinės farmacijos ištakų. Mokslinių tyrimų centrą „Biotechpharma“ sukūrė, nuėjęs ilgą biotechnologo ir verslininko kelią, pelnęs šiuolaikinės genų inžinerijos farmacijos Lietuvoje pradininko vardą. Sovietmečiu Biotechnologijų institute, viename geriausių mokslo centrų, kuriam vadovavo V. A. Bumelis, tyrimais užsiėmė 180 mokslininkų. Atkūrus nepriklausomybę, jų iniciatyva buvo sukurtos dvi kompanijos „Biotechna“ ir „Fermentas“. Per 30 metų padaryta išties nemažai. Vietoje „Biotechnos“ atsirado „Sicor Biotech“, kuriai V. A. Bumelis vadovavo 16 metų ir kuri parduoda savo produktus visame pasaulyje. Vėliau įsteigta „Biopharma“. V. A. Bumelio ir jo vadovaujamų mokslininkų „Sicor Biotech“ sukurtas interferonas režiuui ir hepatitams gydyti buvo pirmas rekombinantinių baltymų vaistas, registruotas ne

■ Nukelta į 11 p.

Profesoriaus Antano Stancevičiaus mokslinė mokykla (100-osioms gimimo metinėms)

■ Atkelta iš 7 p.

žemdirbystės sistemas, išryškindamas jas kaip agrotechninių, melioracinių ir organizacinių priemonių visumą dirvožemio derlingumui palaikyti. Viena jų – pūdyminė žemdirbystės sistema, kai per visą vegetacijos laikotarpį arba nemažą jo dalį laikomas pūdymas, neapsėtas, o kas kelias savaites ariamas sėjomainos laukas. A. Stancevičius pasiūlė naują, ekonomišką pūdytųjų sluoksninio dirbimo būdą daugiamečiams piktžolėms naikinti, parengė mokslinius pagrindus racionalesnei ūkio sėjomainų sistemai sudaryti. Taip įsitraukė į herbologinius tyrimus, tačiau nenutolo nuo pamėgtos fitocenologijos.

Su kolegomis ir aspirantais (doktorantais) A. Stancevičius tyrinėjo piktžolių kontrolės cheminių ir agrotechnikos priemonių derinius. Tai labai palankiai įvertino prof. Petras Vasinauskas: „Žemdirbystės katedros vedėjas pamažu, bet atkakliai kreipia jėgas bendram darbui – piktžolių apskaitos, prognozavimo ir naikavimo radikalių metodų nustatymui. Nėra atsakymo, nuo ko pradėti labai piktžolėtame lauke: ar pirma nuo sluoksninio arimo, o paskui lengvos kasmetinės gynomios herbicidais, ar pirma nuo didelės dozės herbicidų, o paskui tinkantis tik tinkamu žemės dirbimu. Esu linkęs manyti, kad kai kurie agronomai ant lašinių tepa sviestą. Laukas apšvarintas, o jie purškia ir purškia. Gerai, kad ten būtų sviestas, tačiau jie purškia nuodus.“

Daugiamečiais sėjomainos tyrimais A. Stancevičius siekė pagrįsti žemės ūkio augalų kaitymo principus, kad sėjomaina leistų žemdirbiui gauti didelius kultūrinių augalų derlius ir nealintų dirvožemio. Profesorius A. Stancevičius siūlė vadovautis tokia visų sėjomainos grandžių sandaros paradigma: grandis turi prasidėti dirvožemio našumą didinančiais ar palaikančiais, o baigtis su naudojančiais augalais. Todėl grandies narių skaičius priklauso nuo poveikio dirvožemio derlingumui trukmės.

Publikacijos mokslo raidai ir visuomenės švietimui

Prof. A. Stancevičius ir jo mokiniai pri-

statė žemdirbystės ir sėjomainų sistemų bei ankstesnius tyrimus bendruose moksliniuose pranešimuose ir labai gausiose publikacijose. Sukaktuvių proga VDU ŽŪA biblioteka surengė profesoriaus spausdinių parodą. Suskaičiuota, kad jis paskelbė 38 knygas bei brošiūras ir 807 straipsnius: 194 mokslinius, 335 mokslo sklaidos, 104 universitetinių studijų ir 174 visuomeninius. 1971–1990 m. kartu su disertantais kasmet paskelbdavo po 6–7 mokslines publikacijas. Buvo metų, kai išleisdavo po tris knygas. Daug prisidėjo, leidžiant Žemės ūkio ir Visuotinę lietuvių enciklopedijas. Atliktų tyrimų rezultatus planavo apibendrinti habilituoto daktaro disertacijoje, tačiau dėl užtrukusios visuomeninės veiklos to padaryti nepespėjo.

Mokslinės mokyklos kūrėjas

Aukštojoje mokykloje, ypač Agronomijos fakultete, už įvairiapuses žinias profesoriaus A. Stancevičiaus buvo labai gerbiamas ir vadinamas enciklopedininku, buvo visų dėstytojų neformalus vedlys visose gyvenimo sferose. Įgijęs profesoriaus vardą, buvo Lietuvos žemės ūkio akademijos (universiteto), Lietuvos žemdirbystės instituto ir Botanikos instituto mokslinių tarybų narys.

Profesorių labai gerbė ir studentai. A. Stancevičius buvo Studentų mokslinės draugijos pirmininkas (1991–1996), kelias kadencijas Akademijos (Universiteto) renkamas Tarybos nariu ir jos pirmininku. A. Stancevičius – šios aukštosios mokyklos Garbės daktaras (*Doctor honoris causa* vardas suteiktas 1994 m.). 1991–1996 m. ir 2003 m. puikiai atstovavo Lietuvos žemės ūkio akademijai (universitetui) Lietuvos mokslo taryboje, nuo 2001 m. iki mirties – Žemės ūkio mokslo taryboje. 2005 m. jam suteiktas Lietuvos žemės ūkio universiteto profesoriaus emerito vardas.

Profesoriaus A. Stancevičiaus interesų ratas buvo labai platus, jį pažinojusių žmonių būrys – labai didelis. Jis bendravo su dailininkais, kompozitoriais, teatro žmonėmis. Buvo neblogas psichologas, apie žmones ir jų darbus turėjo savo tvirtą, sunkiai palenkiamą nuomonę. Giliai širdyje jautė didelį rūpestį dėl paprastų žmonių gyvenimo atsikurian-

čioje nepriklausomoje Lietuvoje, ypač – jos kaime. Tada pagal Valstiečių ūkio įstatymą pradėjo savo veiklą ūkininkai. Steigėsi naujos ir buvo atkurtos tarpukariu veikusios žemdirbių visuomeninės organizacijos. Inicijuodamas Žemės ūkio rūmų atkūrimą, profesorius siekė remti privačios nuosavybės pagrindu veikiančius ūkininkus ir atkurti jų interesus ginančią organizaciją. Iniciatorių rūpesčiu, 1991 m. buvo surengta Žemės ūkio rūmų atkuriamoji konferencija, patvirtinti jų nuostatai, išrinkta 27 narių taryba. Prof. Antanas Stancevičius 1991–2000 m. buvo šių rūmų pirmininkas.

Ūkininkų vaidmens atkūrimas

Profesorius A. Stancevičius tvirtino, kad ūkininkai turi sudaryti kaimo vidurinę socialinę sluoksnį, suteikiantį valstybei stabilumą. Labai išgyveno dėl nepakankamos valstybės paramos besikuriantiems ūkininkams ir valstybės strategijos nebuvimo, pertvarkant žemės ūkį. Tačiau, nepaisant visų problemų, 1997 m. buvo priimtas Lietuvos Respublikos žemės ūkio rūmų įstatymas, aktyviai dirbti pradėjo Rūmų taryba ir prezidiumas.

Profesorius gerai išvystytą ir kooperacijos pagrindu dirbantį žemės ūkį matė kaip valstybės stabilumo pagrindą, o ūkininką – kaip pilietį, tvirtai suaugusį su gimtinės žeme ir sava valstybe. Visa tai jis dėstė šalies valdžios žmonėms, labai aktyviai pasisakė socialiniuose tinkluose, Agronomų sąjungos renginiuose. Suskaičiavome, kad profesorius apie 330 kartų pasisakė spaudoje žemės ūkio klausimais. Jis stengėsi atsilipti apie kiekvieną naują reiškinį atsikuriančioje nepriklausomoje Lietuvoje.

Visi stebėjomes gera profesoriaus sveikata, nors ji nebuvo geležinė... 1998 m. A. Stancevičius buvo apdovanotas Lietuvos didžiojo kunigaikščio Gedimino V laipsnio ordinu. 2000 m. Lietuvos Respublikos žemės ūkio rūmų suvažiavimas išrinko jį Garbės pirmininku. 2005 m. Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministerijos pradėtam rengti konkurse „Lietuvos kaimo spindulys“ prof. A. Stancevičiui įteikta nominacija „Gyvenimas – paskirtas kaimui“. Po mirties 2010 m. išleista A. J. Motuzo mono-

grafija „Profesorius Antanas Stancevičius apie gyvenimą, žmones ir save“.

Jo sukurta mokslinė mokykla – gyva

Beliaka prof. Antaną Stancevičių pristatyti kaip vienos iš keturių agronomijos mokslinių mokyklų Lietuvoje vadovą. Tai – naujas iškilų mokslininkų palikimo pripažinimas, išaiškėjęs atlikus išsamius dviejų mokslinių laipsnių apgintų disertacijų mokslometrinius tyrimus. Jie buvo apibendrinti 2018 m. paskelbtoje A. J. Motuzo monografijoje „Agronomijos mokslinės mokyklos Lietuvoje (1946–2003)“. Joje prof. A. Stancevičius įvardintas Žemdirbystės sistemų ir sėjomainos mokslinės mokyklos vadovu.

Profesorius A. Stancevičius palaikė stiprius ryšius su savo mokiniais, rengė bendras publikacijas. Pastarieji dažnai citavo mokytoją. 1966–2002 m. jis išugdė 25 žemės ūkio mokslų kandidatus (daktarus). Su jaunaisiais mokslininkais dirbo labai intensyviai: 1969 m. apgintos 3, 1971 m. – 4 disertacijos. Iš prof. A. Stancevičiaus parengtų pirmojo lygio mokslininkų išaugo keturi antrojo lygio mokslininkai – habilituoti mokslų daktarai: I. Kavoliūnaitė, J. Petrusis, G. Staugaitis ir R. Velička. Pagal iki 2004 m. galiojusią metodiką, mokslininką pripažinti mokslinės mokyklos vadovu pakako trijų išugdytų habilituotų daktarų. Trys iš jų tapo profesoriais. Trys habilituoti mokslų daktarai parengė 14 biomedicinos mokslų daktarų. Prof. J. Petrusis nespėjo išugdyti mokinių. Habil. dr. I. Kavoliūnaitė išugdė 2 mokslų daktares, 2003–2018 m. profesoriai G. Staugaitis ir R. Velička išugdė po 6 mokslų daktarus.

Prof. A. Stancevičiaus mokslinė mokykla tebegyvuoja. Du jo išugdyti mokslų daktarai toliau plėtoja mokytojo mokslinės mokyklos veiklą: prof. dr. V. Bogužas 2003–2019 m. parengė 6, doc. dr. D. Jodaugienė – 2011–2013 m. 2 mokslų daktarus. Abu jie ir toliau vadovauja dabartiniams doktorantams. Iki 2019 m. buvo 47 profesoriaus A. Stancevičiaus Žemdirbystės sistemų ir sėjomainos mokslinės mokyklos atstovai. *Autorius yra LMA akademikas, VDU ŽŪA Agroekosistemų ir dirvožemio mokslų instituto mokslininkas* ■

Vizionierius Vladas Algirdas Bumelis

Knygos apie akademiką V. A. Bumelį viršelis

■ Atkelta iš 10 p.

tik buvusioje Sovietų Sąjungoje, bet ir Rytų bei Vidurio Europoje. Kitas profesoriaus ir jo kolegų sukurtas vaistas „Teva Grastim“ – pirmasis lietuviškas preparatas, kuriuo buvo gydomi Europos Sąjungos ir kitų šalių ligoniniai. Naujajame „Biotechpharmos“ centre mokslininkai kūrė ne tik vaistų gamybos technologijas, bet ir naujus eksperimentinius vaistus. Šių paslaugų užsakovai – tarptautinės biotechnologijų kompanijos.

V. A. Bumelis yra įsteigęs privačius medicinos centrus „Northway“ Vilniuje, Klaipėdoje, Kretingoje ir Londone. Kam biochemikui reikėjo medicinos paslaugų centrų? Pamačius, kiek daug dirba poliklinikoje ir mažai uždirba medicinos studijas baigusi akademiko duktė Diana bei kiti gydytojai, V. A. Bumeliui kilo idėja steigti šeimos gydytojo kabinetą. Kadangi mažo verslo sąnaudos yra didesnės nei didelio, kur gali

dirbti daug specialistų, kilo sumanymas kurti ne vieną centrą „Northway“. Pirmasis veikė Vilniuje. Norėdamas padaryti ką nors gera savo gimtajam miestui, „Northway“ filialą įkūrė Kretingoje, vėliau Klaipėdoje, kur ne tik teikiamos įvairios medicinos paslaugos, bet ir veikia dirbtinio apvaisinimo centras. Vėliau verslininko žvilgsnis nukrypo į Londoną, kuriame gyvena itin daug lietuvių. Ten „Northway“ generaline direktore dabar dirba mokslininko duktė Diana Bumelytė.

Kai vieni tikslai pasiekti, reikia eiti toliau. Tokia yra vizionieriaus V. A. Bumelio prigimtis, nes mokslas netrypčioja vietoje. Pernai jis Vilniuje įsteigė Molekulinės biotechnologijos centrą, kuris užsiima didelių genų sinteze. Tai – žingsnis į ateitį.

Arčiau Dievo kūrybos

Pasaulyje vis daugiau kompanijų domisi kamieninių ląstelių tyrimais. Aiškėja vis tvirtesnės perspektyvos gydyti ligas, kuriant dirbtinius organus. Ši didžioji paslaptis domina ir V. A. Bumelį. 3D spausdintuvais galima atlikti ir biologinį spausdinimą – ląstelės sumaišomos su polimerais, atspausdinamas karkasas ir tos ląstelės ima diferencijuotis. Taip pagamintą širdies ar kito organo audinį bus galima suformuoti iš širdį ar kitą organą, kurį galima transplantuoti.

V. A. Bumelis įkūrė įmonę, kuri išsamiai tirtų kamieninių ląstelių sandarą, o su kolegomis – „Lietuvos kamieninių ląstelių klasterį“. Viena iš klasterio narių yra Santaros klinikos, kur atliekama kaulų čiulpų transplantacija. Šis centras plėtoja įdomų ir naudingą projektą – iš įvairių biologinių darinių sukurti technologiją, kaip išskirti kamienines ląsteles ir jas pagausinti. Tam reikėjo labai brangios įrangos. Dabar centras jau geba pagaminti daug kamieninių ląstelių. Jeigu 3D spausdintuvais galima išskirti ląsteles ir dauginati, kodėl nepabandžius rasti technologijų spaus-

dinti audinius ar net organus? Ta futuristine kryptimi ir dirba šis centras. Ieškoma būdų, kaip spausdinti širdį, inkstus, kepenis ir kitus organus. Haifos universitete mokslininkai jau išspausdino mažą širdį, net ir mažas kraujagysles. V. A. Bumelis tikisi išspausdinti mažą inkstą ir kepenis.

Gydymas kamieninėmis ląstelėmis taapatinamas su gydymu embriono ląstelėmis. Kadangi Lietuvoje su embrionais dirbti uždrausta, mokslininkai ėmė ieškoti kitų šaltinių, kaip pagausinti kamienines ląsteles. Pavyzdžiui, riebaluose yra kamieninių ląstelių. Danties pulpoje yra labai mažai kamieninių ląstelių, tačiau jos veiksmingiau prigryja, tik deja, sunkiau dauginamos.

Vienas iš populiariausių šaltinių – naujagimio virkštelė. Tai viena iš centro tyrimo kryptų. Gimdyvių atsklausama, ar galima paimti kraujo iš virkštelės, nes joje yra gausu kamieninių ląstelių. Virkštelės kraujas pilamas į maišelius ir yra lėtai užšaldomas 170 laipsnių temperatūros azote. Jį galima atšildyti, kai žmogui reikės. Azotą šaldymui gamina specializuoti fabrikai.

Mokslinė fantastika – ateityje užšaldyti ir patį žmogų. Kamieninių ląstelių tyrinėjimas pravers žmonijos ateičiai – išspręstų aibę žmonių sveikatos problemų. Daugybė sergančių žmonių laukia donorų organų, o sulaukti pasiseka tik mažumai. Gal ateityje veiks ir organų gamyklos. Iš konkretaus žmogaus biologinės medžiagos, pagausinus jo ląsteles, bus galima išspausdinti širdį ar kitą organą.

Šeimos jausmas

„Pirmoje vietoje man buvo ir yra šeima. Meilė, pagarba, kantrybė ir šeimos jausmas, sutuoktinio supratimas – vakcina nuo skyrybų, – teigia V. A. Bumelis, su žmona Žana neseniai atšventęs 45-ąsias vedybų metines. – Jei vyrui sekasi, vadinasi, jo žmona išmintinga ir talentinga.“ Ypač jei vyras

yra darboholikas ir dirba dvidešimt keturias valandas, septynias dienas per savaitę. Vystydamas privatų verslą, kurdamas naujas įmones, organizuodamas visuomeninę veiklą – nebeskaičiuoji valandų.

V. A. Bumelis šeimai reiškia ypatingą pagarbą. Kas mes būtume vieni be kitų? Tėvai, žmona, uošviai, vaikai. Tėvai jam įskiepijo darbštumą ir norą siekti išsimokslinimo. Tėvas buvo žinomas miestelio veterinarijos gydytojas, buvęs šaulys, neišvengęs tremties ir ten kasės „Belomor“ kanalą, nusėtą tremtinių kaulais. Nebuvo lengva išlaikyti keturis vaikus.

V. A. Bumelis turi dvi dukras – Dianą ir Junoną – ir keturis anūkus, kuriuos visus kartu vadina šešiais savo vaikais, nes, kaip jis pats teigia, visi jie turi jo DNR. Atostogauti po pasaulio šalis mokslininkas vyksta su visa šeima. Todėl kartu keliauja bene dešimt žmonių. Jo nuomone, vaikus reikia telkti į šeimą, nevaryti iš namų, net kai jiems penkiasdešimt. Didelį įspūdį jam daro lyg vienas kumštis susitelkusios žydų šeimos, kuriose daug dėmesio skiriama vaikų išsilavinimui ir šeimos bendrystei. Svarbu įskiepyti, kad žinios yra didžiausias kilnojamas turtas. Gimęs ir augęs Kretingoje, V. A. Bumelis niekada nepamiršo savo gimtojo krašto, todėl visada yra laukiamas kraštiečių. Jam suteiktas Kretingos rajono garbės piliečio vardas.

Sunku net įsivaizduoti, kad toks užimtas žmogus dar randa laiko ir pomėgiams. V. A. Bumelio paveikslų kolekcijoje – nemažai Lietuvos menininkų darbų. Nedaug kas žino, kad ir pats yra nutapęs ne vieną paveikslą. Bumelių namuose stovi „Steinway“ fortepijonas – visi šeimos nariai juo groja. Jis yra sukaukęs įspūdingą stiklo gaminių kolekciją. Tai iš įvairių pasaulio šalių parsivežtos stiklinės bičių, šunų ir arklų figūrėlės. Bitės pavaizduotos ir Bumelių šeimos herbe. Autorė yra LMA Vrublevskių bibliotekos darbuotoja

„Gulfood 2020“ – naujos verslo galimybės žemės ūkio produkcijos gamintojams iš Lietuvos

Neseniai Dubajuje (Jungtiniai Arabų Emyratai) vykusioje jubiliejinėje – 25-ojoje – tarptautinėje maisto produktų ir gėrimų parodoje „Gulfood 2020“ jau dešimtą kartą tarp daugiau kaip šimto pasaulio šalių buvo pristatyti ir gaminiai iš Lietuvos. Šiame mūsų šalies žemės ūkio ir maisto pramonę šioje parodoje pristatė 15 įmonių.

„Į JAE daugiausiai eksportuojame pieno produktų, javų ir kitų grūdų bei augalų, auga ir gėrimų eksportas. Jau nieko nestebina lietuviški ledai, sūriai ar kiti maisto produktai Dubajaus maisto prekių parodoje. Tačiau tam, kad prekybos apimtys ir toliau plėstųsi, būtina didinti Lietuvos produktų žinomumą. Tokios parodos, kaip „Gulfood 2020“, yra puiki proga Lietuvos gamintojams garsinti savo ir savo šalies vardą“, – kalbėjo oficialiame Lietuvos stendo atidaryme žemės ūkio viceministras E. Gustas.

Paroda kasmet pritraukia tūkstančius lankytojų, tarp kurių – daugiausia importuotojai, eksportuotojai, didžiųjų prekybos centrų atstovai, didmenininkai, todėl Lietuvos įmonėms tai galimybė patekti ne tik į Persijos įlankos regiono šalių rinką, bet ir į milžiniškas Azijos bei Afrikos rinkas.

Lietuvos valstybinės vėliavos spalvomis vasario 16 d. vakare nusidažė vienas įspūdingiausių Dubajaus dangoraižių.

Parodoje užsimezgę ryšiai ne vienai Lietuvos įmonei jau padėjo sėkmingai prekiauti su tokiomis valstybėmis kaip Seišelių Respublika, Marokas, Egiptas, Kataras, Pietų

Afrikos Respublika ir kitomis.

„Žemės ūkio produkcijos poreikis visame pasaulyje kasmet didėja. Keičiasi ir vartotojų įpročiai, todėl galimybė pristatyti Lietuvos produkciją plačiau atveria įmonėms naujas perspektyvas“, – teigia viceministras. UAB „Amber Pasta“ parodoje pristatė lietuviškus makaronus, miltus, UAB „Malsena Plus“ – perdirbtus grūdus, miltus, dribsnius. Vištienos produktais parodos lankytojus domino UAB „KG Distribution“, o UAB „Vis Aqua“ – natūraliu mineraliniu vandeniu. AB „Kauno grūdai“ stende pristatė miltus, miltų mišinius, makaronus, greitai paruošiamas košes, UAB „Naujasis Nevėžis“ – sausius pusryčius, košes, užkandžius. AB „Pieno žvaigždės“ viliojo pirkėjus sūriais, sviestu, UAB „Litamilk“ – sausais pieno produktų mišiniais, AB „Vilkyškių pienuinė“ – pieno produktais, UAB „Marijampolės pieno konservai“ – pieno konservais, pieno miltais, sviestu. Žemės ūkio kooperatyvas „Pienas LT“ pristatė pieno baltymų koncentratą, UAB „Granex“ – užkandžius, saldumynus iš natūralių žaliavų, UAB „Cerrera food“ – sausius pusryčius, UAB „Choco group“ – ekologiškus šokolado gaminius, UAB „Grainmore“ – dribsnius ir granolas,

Dubajuje - JAE sostinėje. Olivijos Plekavičiūtės nuotr.

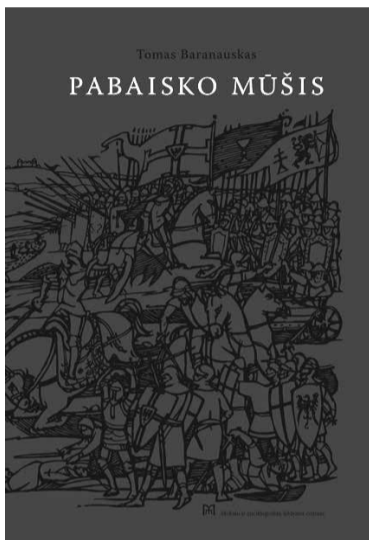
UAB „Friday“ – ekologiškus ledus, Kalnapilio-Tauro grupė – gėrimus. Parengta pagal Žemės ūkio ministerijos pranešimą

NAUJOS KNYGOS

Mokslo ir enciklopedijų leidybos centro išleistos naujos knygos

Tomas Baranauskas. (2019). Pabaisko mūšis. Šaltiniai ir interpretacijos. Mokslo ir enciklopedijų leidybos centras, Vilnius, 336 p.

Knygoje nagrinėjamas 1435 m. rugsėjo 1 d. įvykęs Pabaisko (Ukmergės, Šventosios) mūšis, kuriame Lietuvos didžiojo kunigaikščio Žygimanto Kęstutaičio kariuomenė, padedama lenkų pulkų, įveikė Švitrigailos ir jam talkinusio Vokiečių ordino Livonijos krašto magistro kariuomenę. Mūšis ne tik analizuojamas karybos aspektu, bet ir stengiamasi išsiaiškinti jo politinius tikslus bei poveikį Lietuvos valstybingumo raidai.

Tomo Baranauskas „Pabaisko mūšis“

Pabaisko mūšis lėmė 1432–1438 m. Lietuvos vidaus karo baigtį. Prielaidas šiam karui kilti sudarė 1429 m. iškelta Vytauto karūnavimo idėja ir su ja susiję Jogailos dinastiniai planai, priešingi Lenkijos diduomenės siekiams. Prasidėjęs kaip dinastinis konfliktas, 1434 m. karas įgijo socialinį ir etninį pobūdį. Siekdamas sutelkti Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės visuomenę, Žygimantas Kęstutaitis Trakų privilegija suligino lietuvių ir rusėnų bajorijos socialines teises ir suteikė naujų teisių Lietuvos bajorijai. Šis jo sprendimas dinastiniam konfliktui suteikė vertybinį pagrindą, o pergalė Pabaisko mūšyje reiškė ir jo politikos pergalę. Tai paskatino lietuvių ir rusėnų visuomenių politinę bei kultūrinę sintezę ir lėmė tolesnę Lietuvos valstybės raidą. Šiuo aspektu Pabaisko mūšis galima laikyti lemtingu mūšiu. Tai ne kova su išorės priešais, bet vidaus kova dėl tolesnės Lietuvos valstybės raidos krypties.

Ilgvars Butulis, Antonijs Zunda. (2020). Latvijos istorija. Mokslo ir enciklopedijų leidybos centras, Vilnius, 360 p.

Knygoje pateikiama Latvijos istorija nuo seniausių laikų iki šių dienų, apžvelgiamas ne tik latvių tautos, bet ir kitų Latvijos teritorijoje gyvenusių bei gyvenančių tautų istorinis likimas. Teritorijos atžvilgiu Latvija

„Latvijos istorija“

yra mažas kraštas, turintis nedaug gyventojų ir visada buvęs didžiųjų kelių kryžkelėse bei didžiųjų valstybių geopolitinių interesų sankirtose, todėl autoriai, kiek leido galimybės, savo krašto istoriją siejo su viso Baltijos regiono ir Europos istorijos kontekstu.

Pranė Dundulienė. (2020). Lietuvių kalendoriniai ir agrariniai papročiai. Mokslo ir enciklopedijų leidybos centras, 2020 m., Vilnius, 248 p.

Nuo seno lietuviai vertėsi įvairiais verslais – medžiokle, žvejyba, gyvulininkyste ir žemdirbyste. Gyvulininkystė ir žemdirbystė tapo svarbiausiais pragyvenimo šaltiniais nuo tų laikų, kai pradėta sėsliai gyventi. Besikeičiantys metų laikai, lemiantys pasikartojančius, būtinus išgyventi darbus ir trumpas atokvėpio akimirkas – šventės, leidžiančias pasidžiaugti darbo rezultatais, – visa tai nulėmė kaimo žmonių gyvenimo ritmą, formavo savitą jų būdą.

Žemdirbių egzistencija priklausė nuo gamtos, jų gyvenimas ir veikla ne itin palankiomis žemdirbystei sąlygomis Lietuvoje

Pranės Dundulienės „Lietuvių kalendoriniai ir agrariniai papročiai“

reikalavo pastabumo, darbštumo, daug žinių ir gebėjimo prisitaikyti. Vertinga patirtis buvo kaupiama ir perduodama iš kartos į kartą papročiu, tradicijų, švenčių forma. Šioje knygoje atskleidžiama lietuvių kalendorinių ir agrarinių švenčių, papročių bei ritualų genezė ir jų transformacija įvairiais laikotarpiais, parodomas agrarinių papročių archajiškumas ir jų ryšys su kalendorinėmis apeigomis.

Selemonas Paltanavičius. (2020). Pakalbinti stebuklai: Lietuvos gamtos ir lietuvių įdomybės. Mokslo ir enciklopedijų leidybos centras, Vilnius, 192 p.

Sakoma, kad gamtoje stebuklų nebūna, o jais dažniausiai pavadiname tai, ko nesuprantame, kuo žavimės ir stebimės. Lietuvoje tokių stebuklų ieškoti – paprasta, nes jie yra kažkur greta, todėl gali būti, kad juos kada nors rasime. Galvodamas apie dar vieną susitikimą su Lietuva, autorius turėjo didelį galvos skaudulį: ji – didelė, joje tiek svarbių dalykų, objektų, vietovių, apie kurias derėtų kalbėti. Enciklopediją rašyti per sunku, tad teko nesirenkant apsisototi prie to, kas „nesilipdo“ į vientisą tekstą, kas kontrastuoja.

Gyvename įdomiu metu, kai mumyse atgimsta naujas gamtos pojūtis. Pravėrę duris į pasaulį ir pamatę jo žavesį, pagaliau

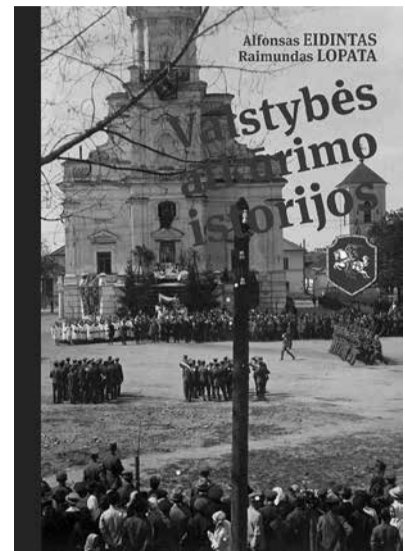

Selemono Paltanavičiaus „Pakalbinti stebuklai“

susipratome turintys ir savitą gamtą, savo vertybes, kokių kiti neturi ir negali pažinti taip giliai, kaip tai duota mums.

Alfonso Eidintas, Raimundas Lopata. (2020). Valstybės atkūrimo istorijos. Mokslo ir enciklopedijų leidybos centras, Vilnius, 552 p.

Herojus dažniausiai išaukštiname, pagerbdami už atliktą milžinišką darbą, ypač valstybės kūrėjus, kurių pastangos apvainikuotos Lietuvos valstybės atkūrimu XX a. pradžioje. Įvertiname Vasario 16-osios nutarimo signatarų, Pirmosios Vyriausybės narių, viceministrų, pasiuntinių, slapųjų pasiuntinių, derybininkų konkrečius nuopelnus. Tačiau pažinimo ir smalsumo ugnies įkaitintoms auditorijoms rūpi ir jų

Alfonso Eidinto, Raimundo Lopatos „Valstybės atkūrimo istorijos“

tarpusavio santykiai, charakteriai, pomėgiai. Keliami klausimai, kaip lietuvių politikai, susispietę ir Pirmojo pasaulinio karo metu apie Lietuvos Tarybą gyveno kasdienybėje, kuo jie maitinosi karo metu, kas buvo jų draugai ir su kuo pykosi, kaip veikė okupacijos sąlygomis ir ką neįprasto padarė, kokiomis priemonėmis veikė to meto politiniuose ar ekonominiuose procesuose. Svarbu prisiminti ir tuos neretai dabar jau pamirštus žmones, kurių drąsus poelgiai ir žingsniai svariai prisidėjo, keliant Lietuvos klausimą ar konstruojant valstybės pripažinimo galimybes.

Šios knygos autoriai skaitytojus kviečia pasirausti dokumentų išrašuose ir atsiminimų puslapiuose, kurie iki šiol nebuvo panaudoti ankstesnėse knygoje ir straipsniuose. Jie turi savo vertę, nes taip pat svarbūs šlovingoje ir įvairialypėje istorijoje. Su tais mažiau reikšmingais momentais istorija mums taps suprantamesnė, papildys žinomų žmonių gyvenimus tokiais štrichais, tokiomis poelgių varšomis, kokių net negalėjai tikėtis, skaitydamas vieną po kitos pasirodancias mokslo knygas. Knygos iliustracijų gausoje skaitytoją gali nustebinti nemažas ano meto karikatūrų skaičius, bet jos papildoma knygos tekstą, paryškina to meto epochos bruožus.

Parengė Inga Zaraukaitė

Tautininkų sąjungos sveikinimas

Lietuvos mokslininkų laikraščio projektui „Akademinės bendruomenės indėlis į mokslinės informacijos sklaidos ir populiarinimo sistemą“ vykdyti Spaudos, radijo ir televizijos rėmimo fondas 2020 m. skyrė 8 tūkst. eurų. „Mokslo Lietuvos“ redakcija

Mokslo Lietuva

Vyriausiasis redaktorius Jonas Jasaitis
Stilistė-korektorė Jolanta Niaurienė
Dizaineris Vilius Zaveckas

Redakcinės kolegijos pirmininkas – Raimundas Dužinskas, nariai: Alvydas Baležentis, Valentinas Baltrūnas, Valentas Daniūnas, Jonas Dautaras, Vyngintas Gontis, Vilma Gudelytė-Abarienė, Nelė Jurkėnaitė, Regina Kvašytė, Valė Macijauskienė, Milena Medineckienė, Andrius Pukšas, Eugenijus Stumbrys, Emilis Urba, Dalia Urbanavičienė, Janina Valančiūtė.

Redakcijos adresas: J. Basanavičiaus g. 6, LT-01118 Vilnius

El. paštas mokslolietuva@gmail.com

Laikraštis internete: www.mokslolietuva.lt

Redakcija gerbia savo autorių nuomonę ir mintis, net jei ne visada joms pritaria. Perspausdinant ar naudojant laikraščio „Mokslo Lietuva“ ir jo internetinio puslapio <http://www.mokslolietuva.lt> paskelbtą medžiagą būtina nuoroda į „Mokslo Lietuvą“. Laikraštis platinamas tik prenumeratoriams ir redakcijoje.

ISSN 1392-7191

Leidžia

UAB „Mokslininkų laikraštis“

SL Nr. 169

Spausdino

UAB „Petro ofsetas“

Savanorių pr. 174D, LT-03153, Vilnius

Tiražas 500 egz.